

Nr 382.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.: given Stockholms slott den 12 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. införa ett kapitel innehållande särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag i sådant avseende, som avgivits av i statsrådsprotokollet omförmälda sakkunniga, med därvid av departementschefen gjorda erinringar;

dels medgiva, att utöver de i staten för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. uppförda medel må utgå av de under styrelsen för anstalten ställda medel ett årligt belopp av 5,000 kronor till gäldande av förvaltningskostnader samt av anstaltens medel ett belopp av högst 15,000 kronor till bestridande av organisationskostnader;

dels ock i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföra såsom bidrag till pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. ett ordinarie anslag av kronor 47,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

O. Nilsson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilsson anförde:

Frågan om beredande av pensionsrätt åt befattningshavare vid hushållningssällskapen, vissa statsunderstödda föreningar för lantbruksnäringens befrämjande, skogsvårdsstyrelser och vissa undervisningsanstalter för lantbruket har sedan flera år varit föremål för framställningar till Kungl. Maj:t och även för utredningar. Frågans lösning har fördröjts bland annat av den anledning, att den blivit beroende av det sätt, på vilket centraliseringen av det statsunderstödda pensionsväsendet skulle genomföras, om vilken centralisering 1912 års riksdag begärt utredning. Genom 1919 års lagtima riksdags bifall till Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken anstalt trätt i verksamhet den 1 januari 1920, har möjlighet beretts för dylik centralisering, i det att denna anstalts reglemente innehåller dels de allmänna pensionsbestämmelser, som ansetts böra gälla för alla till an-

staten anslutna befattningshavare, dels de särskilda bestämmelser, som skola gälla för de olika grupperna av befattningshavare. När fråga uppstår om att staten skall bereda pension åt en ny grupp befattningshavare, kan detta alltså nu ske genom att låta densamma vinna inträde i denna anstalt på de särskilda villkor, som befinnas lämpliga för densamma.

Då sålunda ej längre centraliseringsfrågan utgjorde hinder för ordnande av ovannämnda befattningshavares pensionsfråga, begärde och erhöll chefen för jordbruksdepartementet den 17 oktober 1919 bemyndigande att tillkalla högst fem sakkunniga för utarbetande av förslag i fråga om ovannämnda befattningshavares pensionering. De sakkunniga hava den 21 februari 1920 avgivit sitt utlåtande, som torde biläggas detta protokoll. Över förslaget hava yttranden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och styrelsen för ovannämnda pensionsanstalt.

Enär denna pensioneringsfråga ansågs böra föreläggas 1920 års riksdag till prövning, har Kungl. Maj:t i punkten 9 under elfte huvudtiteln i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att i avbidan på senare proposition i ämnet för ändamålet beräkna ett ordinarie anslag av 120,000 kronor.

Innan jag anger min ställning i frågan, vill jag i korthet redogöra för innebörden av de sakkunnigas förslag och för myndigheternas däröver avgivna yttranden.

De sakkunnigas förslag omfattar enligt § 69 befattningshavare hos följande huvudmän:

a) hushållningssällskap och dem underlydande institutioner samt skogsvårdsstyrelser,

b) lantbruksakademien, Sveriges utsädesförening, svenska mosskulturföreningen, kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län,

c) statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar, därest skolans reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

I fråga om befattningshavare hos i a) och b) nämnda huvudmän fordras det enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente, att befattningen skall vara på visst sätt reglerad och att regleringen godkänts av Konungen eller den myndighet Konungen förordnar. I följd härav hava de sakkunniga icke ansett nödigt eller lämpligt att uppräknat de befattningar, som skola kunna förenas med pensionsrätt. Det skall alltså stå öppet för dessa huvudmän att söka pensionsrätt för alla hos dem inrättade befattningar, men det kommer att bero på Konungens eller den av honom förordnade myndighetens prövning att avgöra, om befattningen, t. ex.

*Pensions-
ringens om-
fattning*

med avseende på tjänstgöringens art och omfattning, är sådan, att dess reglering bör godkännas och sålunda innehavaren få pensionsrätt. Härigenom finnes det, mena de sakkunniga, nödig garanti för att icke befattning med allt för ringa tjänstgöring eller sannolikt mindre varaktighet förenas med pensionsrätt.

Påpekas må, att de sakkunniga naturligtvis uteslutit befattningshavare (f. n. sekreteraren) vid lantbruksakademien, som har pensionsrätt enligt lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension.

De skolor, som i c) avses, äro för närvarande: lantmannaskolor, lantbruksskolor, lanthushållsskolor, lanthushållningsskolor för utbildande av lärarinnor, mejeriskolor, trädgårdsskolor och en torvskola. Endast föreståndare och fast anställda lärare, manliga och kvinnliga, skola äga pensionsrätt i anstalten. I fråga om dylika befattningshavare vid lantmannaskolor, lantbruksskolor och lanthushållsskolor gäller, att 1919 års lagtima riksdag fastställt vissa minimiårslöner såsom villkor för att skolan skall få statsunderstöd. Därav följer enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente, att dessa befattningar ej behöva särskilt regleras för att förenas med pensionsrätt. Dock böra i reglementena för lantbruks- och lanthushållsskolorna införas bestämmelser angående sättet för befattningshavares entledigande ävensom i författningarna angående statsunderstöd till dessa skolor stadgas skyldighet för fast anställd lärarpersonal att för åtnjutande av fastställda minimilöner tillhöra förenämnda pensionsanstalt.

Däremot fordras det enligt nämnda § 5 i fråga om övriga skolors föreståndare och lärare, att deras befattningar skola regleras, innan de kunna förenas med pensionsrätt. För dem finnes nämligen icke i författning bestämda minimiårslöner.

Lantmannaskolornas föreståndare och lärare äga nu pensionsrätt i dövstumläraernas pensionsanstalt. De sakkunnigas förslag innebär alltså, att de skola överflyttas från nämnda pensionsanstalt till den nya pensionsanstalten.

Tjänstepensionsunderlag.

De bestämmelser (§ 70) angående befattnings tjänstepensionsunderlag, som de sakkunniga föreslå, överensstämma med vad som gäller för vissa andra till den nya pensionsanstalten anslutna befattningshavare. Så bestämmas tjänstepensionsunderlagen för lärarbefattningar, vilkas minimiårsavlöningar fastställts i författning (lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolor), efter den huvudregel, som gäller för folkskollärare. Tjänstepensionsunderlagen för övriga befattningar bestämmas på samma sätt som för veterinärer, andra än distriktsveterinärer.

Tjänstepensionsunderlagen för lantmannaskolornas lärarkår bliva desamma som enligt nu gällande bestämmelser i dövstumläraernas pensionsanstalt.

Enligt reglementet för den nya pensionsanstalten är tjänstepensionsrätt alltid förenad med familjepensionsrätt. Av nu ifrågakvarande befattningshavares anslutning till pensionsanstalten följer alltså, att familjepensionsrätt skall tillkomma även dem. Lantmannaskolornas lärarkår har för övrigt redan rätt till familjepension från pensionsanstalten.

Familjepensionsunderlag.

Familjepensionsunderlaget bestämmes efter samma regel (§71), som gäller för övriga befattningar, vilka tillhöra pensionsanstalten.

Såsom normal pensionsålder föreslås (§ 72) 65 år för man och 60 år för kvinna. Men då den förra åldern torde vara för hög för en del befattningshavare, vilka måste hava synnerlig kroppslig vigör för att tillfredsställande kunna sköta sin tjänst, föreslås, att pensionsanstalten må kunna vid befattningens reglering sätta pensionsåldern till 62 år, om huvudmannen det begär.

Pensionsålder.

Förslaget innebär för lantmannaskolornas lärare en höjning av den nu för dem bestämda pensionsåldern av 60 år till 65 år. Av lantbrukslärares förenings tidigare i pensionsfrågan avgivna yttrande synes framgå, att föreningen icke har något att erinra mot denna höjning.

De sakkunniga föreslå (§ 73), att för hel pension skola fördras 33 tjänstår för man och 30 år för kvinna, alltså samma bestämmelse som för folkskollärarna.

Antal tjänstår för helpension.

Den, som uppnått pensionsåldern, må (§ 74) av huvudmannen tillåtas kvarstå, dock högst 5 år och endast under förutsättning, att det medgives av den myndighet, under vilken huvudmannen sorterar (lantbruksstyrelsen eller domänstyrelsen). Detta stadgande överensstämmer med vad som gäller för övriga till pensionsanstalten hörande befattningar.

Tillstånd att kvarstå i tjänsten.

I anslutning till vad som gäller för folkskollärare m. fl. föresla de sakkunniga (§ 75), att rätt till genast börjande tjänstepension skall inträda, icke blott då befattningshavaren är skyldig att avgå (uppnådd pensionsålder eller av sjukdom eller olycksfall förorsakad oförmåga att sköta tjänsten) utan jämväl, om han i följd av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga frivilligt avgår eller av huvudmannen uppsäges,

Rätt till genast börjande tjänstepension.

dock endast om han uppnått en ålder, som med högst 5 år understiger pensionsåldern.

Genast börjande tjänstepensionsbelopp.

Enligt § 24 mom. 2 i pensionsanstaltens reglemente kan det i de för en befattning gällande särskilda bestämmelserna i reglementet stadgas, att genast börjande tjänstepensions belopp skall beräknas försäkringstekniskt, om den avgående vid pensionsålderns uppnående icke räknar det antal tjänstår, som fordras för hel pension, eller, där han avgår före denna ålder, icke räknar så många tjänstår, att de tillsammans med det antal år, som återstå till pensionsåldern, uppgå till minst nämnda antal.

De sakkunniga föreslå (§ 76), att sådan försäkringsteknisk beräkning skall göras för nu ifrågakvarande befattningshavare, liksom för övriga till pensionsanstalten anslutna utom de till kap. IV hörande (folkskollärare m. fl.). Dylik försäkringsteknisk beräkning innebär, att i de angivna fallen pensionen avkortas mer. än om den i § 7 mom. 1 angivna vanliga avkortningsregeln skulle tillämpas. Den skyddar pensionsanstalten för att åsamkas förluster, därigenom att befattningshavarna inträda vid högre åldrar, än som antagits vid avgifternas beräkning.

Uppskjuten tjänstepension.

Enligt § 27 i pensionsanstaltens reglemente tages i regel vid beräkning av uppskjuten tjänstepensions belopp icke hänsyn till de bidrag, som huvudman och staten beräknas hava lämnat till haus pensionsavgifter, utan endast till de avgifter, som han själv erlagt. Endast om hans avgång i förtid föranletts av att hans befattning indragits, tillgodoräknas honom även nämnda bidrag.

De sakkunniga föreslå nu (§ 77), att dessa bidrag skola tillgodoräknas honom även i ett annat fall av avgång i förtid. Det har nämligen befunnits, att en del befattningar (t. ex. vandringsrättare) tillsättas på sådana villkor, att befattningshavaren är skyldig att avgå redan vid så låg ålder, t. ex. 45 eller 50 år, att det varit omöjligt att bestämma denna ålder till pensionsålder. I så fall skall han enligt de sakkunnigas förslag hava rätt till uppskjuten pension, som beräknas svara mot ej blott hans egna avgifter utan även huvudmannens och statens bidrag.

Pensionsavgifter.

De sakkunniga uppskatta den efter 4 procents räntefot beräknade tillräckliga pensionsavgiften till ungefär 10 procent av tjänstepensionsunderlaget och föreslå, att befattningshavare och huvudman skola erlägga vardera $\frac{1}{3}$ därav, alltså $3\frac{1}{3}$ procent. Vad som erfordras utöver befattningshavarens och huvudmannens avgifter, belastar alltså staten. Om

statens bidrag här liksom ifråga om de befattningshavare, vilka förut fått inträde i pensionsanstalten, beräknas efter 5 procents räntefot. blir det ungefär $1\frac{1}{2}$ procent av tjänstepensionsunderlaget.

Vad beträffar lantmannaskolorna, få deras lärare på detta sätt samma tjänstepensionsavgifter som enligt dövstumlärares pensionsanstalts reglemente, men skolorna få endast hälften så stor avgift.

Familjepensionsavgiften föreslås till 18 procent av familjepensionsunderlaget för man och 1 procent för kvinna, vilka avgifter av de sakkunniga beräknas vara tillräckliga. Då emellertid lantmannaskolornas manliga lärare, om de äro delägare i dövstumlärares pensionsanstalt, nu äga familjepensionsrätt mot erläggande av $13\frac{1}{3}$ procent av familjepensionsunderlaget under tjänstetiden samt 10 procent därav efter avgång med pension, föreslås, att de, som den 31 december 1920 äro delägare i dövstumlärares pensionsanstalt, även framgent skola erlägga sålunda bestämd familjepensionsavgift.

Om de befattningshavare, som nu tjänstgöra, icke skulle få rätt att tillgodoräkna sig den tid, som de tjänstgjort, innan pensionsanstaltens reglemente blir gällande för dem, skulle pensionerna för de äldre av dem bliva alldeles otillräckliga. I likhet med vad som gäller ifråga om övriga grupper, som vunnit inträde i pensionsanstalten, föreslå därför de sakkunniga, att reglementet skall på vissa villkor, som angivas i § 6 av detsamma, kunna få retroaktiv giltighet, och att staten skall bidraga till den engångskostnad, som därigenom uppstår.

Övergångsbestämmelser.

Huvudregeln ifråga om detta statens bidrag är enligt förslaget den, att staten skall täcka hela den del av engångskostnaden för tjänstepensioneringen, som icke motsvaras av de tjänstepensionsavgifter, som befattningshavaren skulle hava erlagt under den tid, för vilken reglementet fått retroaktiv giltighet. Detta innebär alltså, att huvudmannen befrias från retroaktivavgift, men icke befattningshavaren. Motiveringen till att huvudmännen sålunda befrias från retroaktivavgift är att hushållnings-sällskapen, föreningarna, lantbruksakademien och skolorna i regel sakna medel till sådana avgifter och därför icke skulle kunna erlägga dem utan att begära statsunderstöd därtill. Befattningshavaren kan enligt § 9 i reglementet befrias från retroaktivavgift, varvid dock hans pensionsrätt på motsvarande sätt nedsättes.

Men från denna regel göras vissa undantag, nämligen för de huvudmän, som anses kunna erlägga den retroaktivavgift, som svarar mot deras andel i den årliga pensionsavgiften. Sådana huvudmän äro skogs-vårdsstyrelser samt lantbruksakademiens och Alnarps trädgårdsskolor.

Likaså göres undantag för lantbruksskola, där föreståndaren tillika är innehavare av skolegendomen; dock avser här undantaget endast retroaktivavgift för föreståndarbefattningen.

Övriga bestämmelser.

Förutom de bestämmelser, för vilka nu redogörelse lämnats, skola gälla de allmänna bestämmelser, som innefattas i kap. 1—III av pensionsanstaltens reglemente. Då dessa godkänts av 1919 års lagtima riksdag, torde någon redogörelse för dem ej nu erfordras.

Kostnadsberäkning

De sakkunniga beräkna statens årliga bidrag till tjänstepensionsavgifterna till ungefär 30,000 kronor och statens engångskostnad för tjänstepensionerna till 1,600,000 kronor, vilken senare, då endast räntan på detta belopp behöver gottgöras pensionsanstalten, motsvarar en årlig utgift av 64,000 kronor.

Då emellertid det icke är att vänta, att under år 1921 mer än en del av ifrågavarande befattningshavare kunna komma att vinna inträde i pensionsanstalten, anse de sakkunniga, att statens kostnader för år 1921 kunna beräknas till hälften av ovan angivna belopp eller 15,000 resp. 32,000 kronor.

Yttrande av styrelsen för statens anstalt för pension av folkskollärare m. fl.

Styrelsen för den nya pensionsanstalten har ingen annan erinran att göra mot de sakkunnigas förslag, än att den anser, att de nu ifrågavarande skolornas lärarkår borde inordnas under kap. IV i pensionsanstaltens reglemente tillsammans med folkskollärare m. fl. lärargrupper. Styrelsen, som betonar önskvärdheten av att jämväl folkhögskolornas lärarkår överfördes från dövstumläraernas pensionsanstalt till den nya pensionsanstalten, framhåller, att, när så sker, det är sannolikt, att dessa lärare, som utgöra en lantmannaskolornas lärare mycket närstående grupp, komma att föras under kap. IV.

Styrelsen framhåller även, att det för förslagets genomförande måste anvisas styrelsen, att utgå ur pensionsanstaltens medel, dels ett organisationsanslag av 15,000 kronor, dels en höjning från 10,000 till 15,000 kronor av det den 19 juni 1919 anvisade särskilda förvaltningsanslaget.

Yttrande av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen uttalar i sitt yttrande starka betänkligheter mot att den reglering, som i fråga om en stor del av nu ifrågavarande befattningar erfordras för erhållande av pensionsrätt, skall godkännas av lantbruksstyrelsen, i den mån befattningarna tillhöra dess förvaltningsområde. Härvid skulle nämligen lantbruksstyrelsen sannolikt i många

fall komma att intaga en skiljedomares ställning i lönetvister mellan huvudmännen och befattningshavarna. Utom det att lantbruksstyrelsen som regel saknade ingående kännedom i de särskilda fallen om vederbörande befattningshavares arbetsuppgifter m. m., kunde denna anordning jämväl medföra den olägenheten, att lantbruksstyrelsen, som i regel hade att föreslå statsunderstöd åt huvudmännen, kunde vid beslut härom komma att på ett obehörigt sätt bliva bunden av tidigare meddelade beslut i fråga om godkännande av regleringar.

I fråga om de sakkunnigas förslag, att pensionsåldern för manlig befattningshavare må kunna på framställning av huvudmannen bestämmas till 62 år, i stället för 65 år, påpekar lantbruksstyrelsen, att de sakkunniga härvid, enligt deras motivering i första hand synas hava tänkt, på sådana befattningshavare, vilkas tjänstgöring ofta vore förenad med resor, men att pensionsåldern för befattningshavare med liknande anställning i statens tjänst, exempelvis statskonsulenter och lantbruksingenjörer, vore fastställd till 65 år. Därjämte reducerades fördelen av en låg pensionsålder därigenom, att med en dylik nödvändigtvis måste följa förhöjda avgifter eller sänkta pensionsbelopp.

Lantbruksstyrelsen gör även anmärkning mot de sakkunnigas förslag, att det skall åligga huvudmannen att förskottera befattningshavarens del av engångsavgiften med rätt att så småningom göra sig betald därför genom löneavdrag. Denna bestämmelse skulle nämligen, menar lantbruksstyrelsen, i praktiken komma att verka synnerligen ojämt, om nämligen befattningshavaren, för vilken engångsavgift erlagts, kort tid därefter avlede eller lämnade sin tjänst. Därför behövdes det, att särskilda bestämmelser träffades, hur förskotterad engångsavgift skulle ersättas vid sådana fall. Detta vore i synnerhet nödvändigt i i fråga om befattningshavare vid lantmanna-, lantbruks- och lantbruksskolor, där inträdet i pensionsanstalten vore obligatoriskt.

Slutligen påpekar lantbruksstyrelsen, att de sakkunniga av motiveeringen att döma avsett, att i fråga om engångsavgiften för sådan befattning vid lantmannaskola, som icke varit förenad med delaktighet i dövstumläraryrket pensionsanstalt, skall gälla vad som föreslås i fråga om engångsavgift för befattning hos hushållningssällskap, men att formuleringen av mom. 1 i övergångsstadgandet strider däremot.

Liksom de i frågan hörda myndigheterna finner jag de sakkunnigas förslag utgöra en lycklig lösning av den föreliggande frågan.

Såsom pensionsanstaltens styrelse framhåller, kunna visserligen skäl anföras för att ifrågavarande skolors lärare föras till kap. IV, dit

*Departementets
chefen.*

folkskollärare och andra lärare förts. Dock torde övervägande skäl tala för de sakkunnigas förslag att föra dem tillsammans med hushållnings-sällskapens befattningshavare, med vilka dessa lärare torde hava mera gemensamt än med folkskollärarna. För övrigt må framhållas, att då pensionsbestämmelserna icke bliva väsentligt olika, om dessa lärare höra till kap. IV eller kap. VII, så är denna fråga om deras placering icke av någon större betydelse. Om de skulle föras till kap IV, anser jag dock, att de manliga lärarnas pensionsålder borde, såsom de sakkunniga föreslå, bestämmas till 65 år (liksom för lärare vid kommunala mellanskolor) och icke till 60 år (såsom för folkskollärare).

Vad angår lantbruksstyrelsens erinringar mot att regleringen av vissa befattningar enligt de sakkunnigas förslag skall godkännas av lantbruksstyrelsen, finner jag, vid det förhållande att motsvarande anordning införts beträffande åtskilliga befattningar, som enligt 1919 års lagtima riksdags beslut beviljats anslutning till den nya pensionsanstalten, mig icke kunna fästa avseende vid desamma. Enligt min mening har lantbruksstyrelsen överdrivit de svårigheter, som anordningen kan komma att medföra för lantbruksstyrelsen. Så lär av densamma icke kunna följas, att lantbruksstyrelsen skulle komma att bliva skiljedomare vid lönetvister mellan huvudman och befattningshavare. Det beror nämligen enligt pensionsanstaltens reglemente på huvudmannen ensam, om han vill anmäla dylik befattning till reglering, och sådan anmälan kommer väl därför ej att göras, med mindre överenskommelse träffats med befattningshavaren om löneförmånerna. Dessas storlek har för frågan om regleringens godkännande ingen annan betydelse, än att godkännande bör vägras, om avlöningen är så ringa, att befattningen uppenbarligen endast är en bisyssla, och densamma icke är förenad med annan befattning, som av samme eller annan huvudman anmäles till reglering. Ej heller kan jag inse, hur ett godkännande av befattningarnes reglering skulle kunna behörigt binda lantbruksstyrelsen vid bedömande av frågan om statsunderstöd åt huvudmannen. Äro befattningarna reglerade, så är ett av villkoren för statsunderstödet uppfyllt, men lantbruksstyrelsen har full frihet att bedöma om huvudmannen i övrigt är förtjänt av statsunderstöd.

Lantbruksstyrelsen synes mena, att det ej finnes mera skäl att sätta lägre pensionsålder än 65 år för vissa av nu ifrågavarande befattningshavare än för statskonsulenter och lantbruksingenjörer. Jag finner emellertid, att det är önskvärt, att, såsom de sakkunniga föreslå, pensionsanstalten må kunna vid befattnings reglering på *huvudmannens begäran* bestämma en pensionsålder av 62 år, när tjänstgöringens art

prövas vara sådan, att den gör sådan nedsättning av pensionsåldern synnerligen önskvärd.

När lantbruksstyrelsen gör erinran mot förslaget, att huvudmannen skall förskottera befattningshavarens andel i engångsavgiften, synes lantbruksstyrelsen hava förbisett, att det enligt § 6 i pensionsanstaltens reglemente beror på huvudmannen, om han vill begära, att reglementet skall hava retroaktiv giltighet för den, som innehar befattningen vid dess reglering. Detta gäller, även när det åligger huvudmannen att låta reglera befattningen. Endast när huvudmannen begär sådan retroaktiv giltighet av reglementet, skall engångsavgift erläggas. Innan huvudmannen framställer sådan begäran, kommer han tydligen att hava förhandlat med befattningshavaren om det sätt, på vilket denne skall ersätta, vad huvudmannen förskotterar. Finner huvudmannen därvid, att den risk, han skulle stå genom att lämna sådant förskott, är för stor, så överenskommer han tydligen med befattningshavaren om att sådant förskott icke skall lämnas, utan att i stället (jfr § 9 i pensionsanstaltens reglemente) befattningshavarens pensionsrätt skall på motsvarande sätt minskas.

Den anmärkning, som lantbruksstyrelsen gör mot formuleringen av övergångsbestämmelserna i fråga om befattningar vid lantmannaskolorna, är riktig och bör föranleda, att mom. 1 c) ändras till »befattning vid lantmannaskola, som varit förenad med delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt.»

Jag vill vidare påpeka en bestämmelse, som synes böra vid den slutliga redigeringen införas ifråga om föreståndarna. I § 48 av pensionsanstaltens reglemente stadgas nämligen, att »för den, som vid avgång med genast börjande tjänstepension är rektor, föreståndare eller överlärare och i denna egenskap har högre tjänstepensionsunderlag, hel tjänstepension beräknas såsom medeltalet av de tjänstepensionsunderlag, som varit för honom gällande under de senaste 10 åren eller den kortare tid, han innehaft med tjänstepensionsrätt förenad befattning». Det samma bör gälla även för nu ifrågavarande skolors föreståndare i de fall, då försäkringsteknisk beräkning av pensionen icke skall göras.

De sakkunniga hava beräknat statens kostnader under år 1921 för ifrågavarande pensionering till inalles 47,000 kronor. Detta belopp torde nu böra äskas såsom ordinarie anslag. De ökade förvaltningskostnaderna för pensionsanstalten samt organisationskostnaderna synas, såsom anstaltens styrelse ock föreslagit, böra bestridas av anstaltens medel.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. införa ett kapitel innehållande särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag med av mig gjorda erinringar;

dels medgiva, att utöver de i staten för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. uppförda medel må utgå av de under styrelsen för anstalten ställda medel ett årligt belopp av 5,000 kronor till gäldande av förvaltningskostnader samt av anstaltens medel ett belopp av högst 15,000 kronor till bestridande av organisationskostnader;

dels ock i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföra såsom bidrag till pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. ett ordinarie anslag av..... kronor 47,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet med den lydelse, bil... till detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

John Gibson.

Bilaga.

PENSIONERING
AV BEFATTNINGSHAVARE
HOS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

M. FL.

UTREDNING OCH FÖRSLAG

AV

INOM JORDBRUKSDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1920

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Undertecknade, som jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t av herr statsrådet den 17 oktober 1919 blivit anmodade att med ledning av vad statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag i ämnet innehåller verkställa utredning och avgiva förslag angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser samt statsunderstödda lägre lantbruksundervisningsanstalter och föreningar, få härmed efter fullgjort uppdrag till herr statsrådet vördsamt överlämna vårt betänkande med därtill hörande utredningar och förslag.

Till ledning vid fullgörandet av det oss anförtrodda uppdraget hava till vårt förfogande utom förenämnda statsrådsprotokoll stått bland annat följande utredningar, förslag och övriga handlingar.

Det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering, utredningar och förslag av för ändamålet inom kungl. finansdepartementet tillkallade sakkunniga, del I och II.

Folkskollärares samt kommunalt anställda veterinärers, sjuksköterskors och barmorskors m. fl.:s pensionering, utredning och förslag av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ombildning av vissa pensions- och ålderdomsunderstödsanstalter till en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.; given Stockholms slott den 18 mars 1919 (nr 336).

Riksdagens skrivelse till Konungen angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel (1919, nr 10 A).

Statskontorets yttrande av den 29 januari 1918 angående framlagt förslag till reglemente för hushållningssällskapens pensionskassa jämte därtill bilagda yttranden i samma ärende från samtliga Konungens befallningshavande, landsting och hushållningssällskap samt vissa föreningar m. fl.

Skrivelser i ärendet till Konungen samt till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet från Sveriges lantbrukslärareförening m. fl. av den 15 december 1917, 25 mars 1918, 10 december 1918 och 18 mars 1919.

Skrivelse till Konungen från skogsvårdsstyrelsen inom Jämtlands län av den 25 april 1916 angående vissa ändringar i det för styrelsen gällande reglementet jämte däröver avgivna yttranden.

För att tagas i övervägande vid fullgörandet av det oss lämnade uppdraget hava vi dessutom fått till oss remitterade dels den 5 december 1919 en skrivelse till Konungen av den 27 november 1919 från Sveriges länsskogvaktareförbund, dels den 31 december 1919 en skrivelse till Konungen av den 20 december 1919 från kungl. lantbruksakademiens förvaltningskommitté.

Från samtliga hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och statsunderstödda lägre lantbruksundervisningsanstalter samt övriga statsunderstödda skolor och föreningar, som denna utredning omfattar, hava uppgifter infortrats rörande de befattningshavare, som av vederbörande institutioner ansetts böra komma i ätnjutande av pensionsrätt, och hava dessa uppgifter sedan lagts till grund för de utförda försäkringstekniska beräkningarna.

Vårt åliggande att vid fullgörandet av vårt uppdrag samråda med de för utredning av frågan om hushållningssällskapens omorganisation tillkallade sakkunniga ha vi ansett fullgjort därigenom, att undertecknad Hellström, som jämväl tillhör nämnda sakkunniga, uppehållit förbindelsen och lämnat nödiga upplysningar. Några gemensamma överläggningar hava ej visat sig behövliga, enär vårt förslag ej på något sätt binder nämnda sakkunniga eller lägger hinder i vägen för hushållningssällskapens omorganisation.

Såsom av vårt förslag och motiveringen härför närmare framgår, hava vi under utredningens gång kommit till den uppfattningen, att föreliggande pensionsfråga enklast och lämpligast löses på så sätt, att här ifråga varande befattningshavare medgivas rätt att tillhöra den genom 1919 års riksdags beslut upprättade nya statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. På grund därav hava vi också föreslagit en sådan anordning jämte härför nödiga särskilda bestämmelser.

Vid utförandet av de försäkringstekniska beräkningarna ha de sakkunniga haft biträde av förste revisorn i försäkringsinspektionen O. Ericson.

Stockholm den 21 februari 1920.

P. G. LAURIN.

PAUL HELLSTRÖM.

P. ÖDSTRÖM.

CARL WIDSTRÖM.

ERIK W. LJUNG.

Inledning och historik.

Av de på jordbrukets och skogshushållningens område verksamma tjänstemännen är det f. n. endast en ringa del, nämligen lärarna vid lantmannaskolorna, som hava möjlighet att efter avslutad tjänstgöring erhålla pension. Under de senare åren hava emellertid representanter för nämnda grupper vid flera olika tillfällen ingivit framställningar om vidtagande av åtgärder för beredande av pension med understöd av statsmedel. Sålunda ingingo föreståndarna för de med statsmedel understödda kemiska stationerna redan år 1907 till Kungl. Maj:t med en skrivelse i nämnda syfte. Följande år, 1908, gjorde styrelsen för Sveriges lantbrukslärareförening, efter att redan i december 1905 ha upptagit frågan till behandling och utredning, framställning om åtgärder för beredande av pension åt lantbrukslärare och jordbrukskonsulenter. En liknande anhållan gjordes ungefär samtidigt för mejerikonsulenternas del av svenska mejerikonsulentföreningen. I båda fallen ifrågasattes närmast en anslutning till dövtumlärnarnas pensionsanstalt. Direktionen för nämnda anstalt avstyrkte emellertid framställningen under hänvisande till riksförsäkringsanstalten.

Dessa pensionsfrågor remitterades nu av Kungl. Maj:t till riksförsäkringsanstalten, vilken avgav ett första utlåtande i ärendet redan den 15 december 1908. I detta föreslogs upprättandet av en fristående pensionsinrättning hos riksförsäkringsanstalten för de tjänstemannagrupper, för vilka framställningar blivit gjorda.

Emellertid hade även hushållningssällskapens ombud i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 6 november 1908 gjort underdånig framställning »om en utredning av frågan om möjligheterna och villkoren för en med statsmedel understödd pensionering av hushållningssällskapens tjänstemän». I anslutning härtill ingingo även styrelserna för Sveriges utsädesförening och svenska mosskulturföreningen den 12 mars 1909 till Kungl. Maj:t med gemensam anhållan, att deras tjänstemän måtte medtagas vid den sålunda begärda utredningen. Dessa skrivelser remitterades till kungl. lantbruksstyrelsen, som efter inhämtande av uppgifter och yttranden från hushållningssällskapen och de nämnda föreningarna den 21 september 1909 avgav yttrande i ärendet och i detta tillstyrkte bifall till de gjorda framställningarna.

På grund härav remitterade Kungl. Maj:t den 29 september 1909 samtliga till ifrågavarande pensionsfrågor hörande handlingar till riksförsäkringsanstalten för avgivande av yttrande och förslag. Sedan anstalten, efter det att ytterligare uppgifter erhållits genom lantbruksstyrelsen, gjort omfattande utredningar och beräkningar, avlämnade densamma den 10 maj 1910 till Kungl. Maj:t ett utförligt förslag till inrättande av en under riksförsäkringsanstalten sorterande pensionsanstalt för samtliga de grupper av befattningshavare, för vilka framställning sålunda vid olika tillfällen gjorts.

Enligt detta förslag skulle befattningshavarens »delaktighetsbelopp» i anstalten vara lika med hans lön, dock högst 6,000 kronor. Full pension skulle utgöra 75 procent av delaktighetsbeloppet. Pensionsåldern föreslogs till 63 år för man och 58 år för kvinna samt antalet tjänstar för erhållande av full pension till minst 30. Den årliga avgiften skulle utgöra för befattningshavaren 2 1/2 procent och för den institution, där han vore anställd, 5 procent av delaktighetsbeloppet; resten av de behöfliga avgifterna skulle utgå som bidrag av statsmedel. Även möjlighet för erhållande av pension åt änkor och barn efter befattningshavare föreslogs, och skulle även härtill bidrag av statsmedel lämnas.

Sedan riks försäkringsanstaltens förslag den 1 juni 1910 i och för yttrande remitterats till statskontoret, avgav detta den 28 februari 1912 utlåtande i ärendet. I detta anslöt sig statskontoret i huvudsak till riks försäkringsanstaltens förslag, men förordade samtidigt vissa ändringar i grunderna för pensioneringen. Sålunda uttalade sig statskontoret bl. a. för, att pensionsåldern borde sättas till 65 år för man och 60 år för kvinna samt antalet tjänstar för full pension till 35 för man. Pensionsbeloppet föreslogs till 2/3 av lönen, sålunda högst 4,000 kronor. Något statsbidrag till familjepensionering ansågs ej böra lämnas.

De sålunda av riks försäkringsanstalten och statskontoret avgivna yttrandena och förslagen kunde emellertid på grund av nytillkomna omständigheter ej av Kungl. Maj:t upptagas i proposition och överlämnas till riksdagen för prövning och beslut. Till chefen för finansdepartementet hade nämligen inkommit framställningar även från andra tjänstemannagrupper, vilka jämväl önskade erhålla möjlighet till pension med bidrag av statsmedel, och ansågos dessa framställningar vara av den art, att de borde upptagas till närmare prövning. Därtill kom, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 22 maj 1912 begärt, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig utredning huruvida och på vilka grunder en centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, lämpligen kunde genomföras samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen gäve anledning.

På grund härav begärde och erhöll chefen för finansdepartementet den 23 februari 1913 av Kungl. Maj:t bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga personer att verkställa den av riksdagen begärda utredningen och därvid undersöka om och i vilken mån centralisering av förvaltningen av olika pensionsanstalter lämpligen kunde, bland annat i syfte av förvaltningskostnadernas nedbringande, genomföras, samt huruvida icke genom fastställandet av vissa huvudgrunder för statens medverkan vid anordnandet av sådan pensionering, som icke avsåge statstjänare men ändock ansågs vara förtjänt av statens understöd i en eller annan form, skulle kunna vinnas större enhetlighet och följdriktighet vid denna statens medverkan än vad för närvarande i åtskilliga fall syntes vara fallet.

De sålunda av chefen för finansdepartementet tillkallade sakkunnige — statskommisariern C. G. Sylvan, överdirektören och chefen för kungl. försäkringsinspektionen P. J. G. Laurin och professor G. Kobb — avgåvo den 15 januari 1916 första delen av sitt betänkande rörande »*Det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering*». I detta föreslogs dels inrättandet av en »*Statens anstalt för tjänstemannapensioneringen*», vilken skulle omfatta samtliga statsunderstödda pensionskassor, dels också upprättandet inom nämnda anstalt av en »*Hushållningssällskapens pensionskassa*», i vilken här ifrågavarande befattningshavare skulle få ingå som delägare.

Enligt det föreslagna reglementet för denna kassa, skulle »pensionsunder-

laget» (= full pension) utgöra 75 procent av lönen i högsta lönegraden, dock högst 4,500 kronor. Pensionsåldern föreslogs till 65 år för man och 60 år för kvinna, dock med rätt för hushållningssällskap att för vissa tjänster bestämma lägre pensionsålder, varmed emellertid skulle följa högre avgifter. För full pension skulle erfordras 30 tjänstår, i vissa fall dock endast 25. Avgiften beräknades i sin helhet till en grundavgift av 12 procent, häri inräknat ett »omkostnads- och säkerhetstillägg»¹ av $1\frac{1}{3}$ procent, samt dessutom en tilläggsavgift för delägare, vilkas inträdesålder översteg 34 år. För befattningshavare, som inträtt i kassan vid 40 års ålder och däröver, beräknades hela avgiften till $17\frac{1}{3}$ procent av pensionsunderlaget, men skulle dessa erhålla avkortad pension, lägre ju högre inträdesåldern var. Till de beräknade avgifterna skulle staten bidra med 2 procent, häri inberäknat det förut nämnda omkostnads- och säkerhetstillägget. För den återstående delen skulle den institution, där befattningshavaren hade sin anställning, svara, dock med rätt för densamma att bestämma hur stor del därav, som den sistsnämnde skulle erlägga.

De sakkunnigas förslag, särskilt i vad det gällde reglementet för hushållningssällskapens pensionskassa, remitterades den 30 juni av Kungl. Maj:t till statskontoret, som anbefalldes att efter hörande av samtliga Kungl. Maj:ts befälningshavande, landsting och hushållningssällskap samt de av betänkandet berörda föreningarna avgiva utlåtande över detsamma. För att tagas i övervägande vid avgivande av sagda utlåtande remitterades därjämte senare, den 4 januari 1917, dels en från hemslöjdsföreningarnas riksförbund den 18 oktober 1916 till Kungl. Maj:t ingiven underdänig anhållan att nämnda föreningars personal jämväl måtte beredas möjlighet att inträda i ifrågakvarande pensionskassa, dels ock förut nämnda sakkunnigas yttrande häröver.

Sedan de infordrade yttrandena inkommit, avgav statskontoret den 29 januari 1918 sitt utlåtande i ärendet. Dessförinnan, — den 3 november 1917 — hade emellertid förut nämnda sakkunniga, dock efter vissa personalförändringar, avgivit andra delen av sitt betänkande. I detta frångingo de sakkunniga sitt i del I framlagda förslag till upprättande av en särskild hushållningssällskapens pensionskassa. De enligt sistsnämnda förslag till denna hörande befattningshavarna skulle i stället direkt ingå i den föreslagna statsanstalten, för viken skulle gälla dels vissa allmänna bestämmelser, dels särskilda villkor för olika grupper av tjänst innehavare. Bland de fem olika grupper av tjänsteinnehavare, som anges i kap. II—VI av förslaget till reglemente för anstalten, äro lärare och lärarinnor vid statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter upptagna i kap. V tillsammans med övriga icke statsanställda lärare samt tjänstemän hos hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och vissa föreningar i kap. VI tillsammans med bl. a. läkare, veterinärer, barnmorskor, sjuksköterskor m. fl. För den förstnämnda gruppen föreslogs pensionsunderlaget till $\frac{2}{3}$ av den kontanta lönen i högsta lönegraden, dock högst 4,000 kronor, för den senare till $\frac{1}{3}$ av minimiavlöningen i högsta lönegraden, dock högst 4,000 kronor; för sistsnämnda grupp skulle naturaförmåner intill 20 procent av den kontanta lönen få medtagas vid avlöningens beräkning. Pensionsåldern skulle för lärarna vara 60 år samt för övriga 65 år för manlig och 60 år för kvinnlig tjänst innehavare, antalet tjänstår för full pension för lärare 30 år och för övriga 35 år för man och 30 år för kvinna. Pensionsavgiften, oavsett statens bidrag, skulle utgöra 10 procent av tjänstepensionsunderlaget.

De förut vid olika tillfällen framlagda förslagen hade i huvudsak rört sig om åstadkommandet av pension för befattningshavaren själv. I det senast omnämnda betänkandet medtogs därjämte plan för s. k. familjepension. Kostnaderna för denna skulle i huvudsak bäras av tjänst innehavaren själv. Familjepensionsunderlaget föreslogs till ett belopp utgörande 20 procent av tjänstepensionsunderlaget + 300 kronor för ovannämnda lärare samt till 500 kronor för de övriga och avgifterna till 15 procent av familjepensionsunderlaget för manlig lärare, 21 procent för övriga manliga tjänst innehavare samt 1 procent för samtliga kvinnliga befattningshavare.

I sitt förut omnämnda utlåtande av den 29 januari 1918, vari de sakkunnigas förslag i båda delarna av betänkandet behandlas i ett sammanhang, ansluter sig statskontoret i huvudsak till det framlagda förslaget om upprättandet av en statens anstalt för tjänstemannapensioneringen samt om upptagande i denna, vare sig i en särskild kassa eller såsom särskilda avdelningar, av här ifrågasvarande grupper av befattningshavare. Rörande åtskilliga av förslagets detaljer göras vissa erinringar. Bland annat anser statskontoret, att statens bidrag till pensioneringen bör vara högre än de sakkunniga föreslagit eller c:a $\frac{1}{3}$ av försäkringsavgiften och att den avgift, som huvudmannen och befattningshavaren tillsammans skola erlægga, sålunda bör ned sättas till 8 procent av pensionsunderlaget, av vilka vardera erlægga hälften.

Över denna senast omnämnda del II av de sakkunnigas betänkande har yttrande jämväl infordrats och avgivits av åtskilliga myndigheter och av frågan direkt intresserade föreningar. Rörande dessa torde det bli tillfälle att återkomma vid den särskilda motiveringen för här föreliggande förslag.

Intet av de nu omförmälda förslagen och yttrandena har emellertid givit anledning till någon Kungl. Maj:ts direkta åtgärd i föreliggande ärende. Dock har de sakkunnigas betänkande varit av betydelse för detsamma i så avseende, att det lagts till grund för de utredningar och förslag angående bland annat upprättandet av en statens anstalt för tjänstemannapensionering, som den 11 februari 1919 avgivits av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. Sedan Kungl. Maj:t i anslutning till detta betänkande ingått till 1919 års riksdag med proposition (nr 336) om upprättande av en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. och riksdagen med några smärre ändringar bifallit detta förslag, föreligger nu från och med 1920 en central pensionsanstalt med fastställd organisation och vissa allmänna bestämmelser, i vilken bland annat kommunalt anställda veterinärer redan medgivits rätt att inträda och i vilken, om så befinnes lämpligt, även andra grupper av befattningshavare kunna på särskilda villkor inordnas. På grund därav hava också de sakkunniga kunnat begränsa sitt arbete till att omfatta utredningar och förslag rörande dels huruvida i de allmänna bestämmelserna för nämnda anstalt föreläge några hinder för intagande i anstalten av de befattningshavare, som denna utredning omfattar, dels om en sådan anslutning vore ur olika synpunkter lämplig, dels om så vore fallet, för vilka institutioners befattningshavare anstalten borde stå öppen och dels på vilka särskilda villkor dessa befattningshavare skulle få rätt att inträda i anstalten.

Allmänna bestämmelser.

I och för utredning och bedömning av frågan om, huruvida pensionering av de befattningshavare, som det här gäller, möjligen skulle kunna ske genom deras anslutning till den förut omnämnda nyupprättade statsanstalten hava vi genomgått de i kap. I—III av reglementet för sagda anstalt sammanförda allmänna bestämmelserna om anstaltens förvaltning, tjänstepension och familjepension. Såvitt vi därvid kunnat finna, föreligger i dessa bestämmelser intet hinder för anslutning jämväl av de grupper av befattningshavare, som här avses. Efter inhämtad kännedom härom hava vi jämväl tagit under övervägande lämpligheten av en sådan anslutning. Det har därvid befunnits, att förutom de från olika håll framförda skäl, som tala för en centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet, även åtskilliga andra omständigheter göra en sådan anslutning lämplig. Sålunda underlättas lösningen av föreliggande, sedan länge på dagordningen stående pensionsfråga givetvis i hög grad genom att här ifrågavarande grupper få ingå i en redan upprättad anstalt. De villkor, på vilka pension kan erhållas, torde också ställa sig förmånligare genom anslutning till denna anstalt, än de skulle kunna göra genom pensioneringens ordnande på annat sätt.

På grund av nämnda omständigheter hava vi utan tvekan, såsom redan i skrivelsen till herr statsrådet omnämnts, ansett oss böra föreslå, att de grupper av befattningshavare, som denna utredning enligt anvisningarna i statsrådsprotokollet av den 17 oktober 1919 skulle omfatta, böra få ingå i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. De särskilda villkor, på vilka anslutningen skulle ske, framgår av nedanstående förslag till tillägg, kap. VII, i reglementet för anstalten jämte specialmotivering härför.

Innan dessa särskilda bestämmelser framläggas, torde det emellertid vara nödigt att i korthet erinra om några av de allmänna bestämmelserna för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., enär dessa äro av grundläggande betydelse för pensioneringens ordnande och jämväl reglera åtskilliga av de frågor, som i förut inledningsvis omnämnda framställningar, förslag och yttranden blivit berörda.

Kap. I.

I detta kapitel »om anstaltens förvaltning», innehålla §§ 1—4 bestämmelser om styrelse, instruktion och grunder, införlivning av äldre anstalter och medelplacering, allt frågor, som ej hava någon direkt inverkan på här ifrågavarande gruppers pensionering.

§ 5 är däremot av stor betydelse, enär i denna stadgas en viss begränsning för rätten att tillhöra anstalten. För att en befattning skall kunna förenas med pensionsrätt för innehavaren, måste densamma nämligen uppfylla ettdera av villkoren: att för densamma utgår i författning fastställd minimiårslönen eller att den »reglerats av huvudmannen». Denna reglering, som måste vara godkänd av Konungen eller av vederbörande myndighet, skall omfatta behörighetsvillkor, tjänstgöringens art och minimiavlönning m. m. samt omfatta alla de befattningar, som enligt myndighetens beprövande böra regleras. Därjämte äger Konungen meddela närmare bestämmelser angående villkoren för regleringens godkännande.

Dessa bestämmelser äro enligt de sakkunnigas mening lämpliga också för här ifrågakommande grupper av befattningshavare. Härigenom förhindras nämligen, att tjänster av mera tillfällig art efter framställning härom förenas med pensionsrätt. Likaså undanröjdes den tänkbara faran för och olägenheten av att blott en del befattningshavare hos ett hushållningssällskap eller en förening anmäles till erhållande av pensionsrätt.

Genom bestämmelserna i § 6 om retroaktiv giltighet av reglementet beredes nuvarande tjänstinnehavare möjlighet att erhålla pension även i förhållande till den tid, som de innehaft sin nuvarande eller liknande tjänst före inträdet i pensionsanstalten. Ett sådant utan särskilda inskränkningar gjort medgivande finna vi vara mycket lämpligt och värdefullt för de befattningshavare, som här åsyftas. Många av dessa hava nämligen nu, när deras pensionsfråga efter ett tiotal års utredningar synes kunna ordnas, nått så hög ålder, att de utan retroaktiv giltighet av reglementet skulle kunna erhålla endast ytterst ringa pension.

I § 7, som innehåller bestämmelser om pensionsavgifter, stadgas bland annat, att i de för befattning gällande särskilda bestämmelserna skall angivas dels den årsavgift, som befattningshavaren skall erlägga, och dels den avgift, som skall erläggas av den, i vars tjänst han är anställd (huvudmannen). Härigenom har ett från flere håll uttalat önskemål om en bestämd uppdelning på huvudmannen och befattningshavaren av pensionsavgiften blivit beaktat. Då pensionsavgiften är lika för alla befattningshavare inom samma grupp, oavsett inträdesåldern, kommer detta helt naturligt att medföra, att de, som inträda efter en viss ålder och sålunda ej få det stadgade antalet tjänstår, endast komma i åtnjutande av avkortad pension. Rörande övriga detaljbestämmelser synes här ej finnas anledning till något uttalande.

Enligt § 8 skola i regel de årliga pensionsavgifterna för befattningshavare och huvudman hos statsunderstödda institutioner avdragas från statsbidraget till desamma. Den engångsavgift, som uppkommer på grund av reglementets retroaktiva giltighet, erlägges enligt § 9 av huvudmannen, som dock äger att genom löneavdrag för befattningshavaren uttaga ersättning för dennes andel. Engångsavgiften må, där huvudman så önskar, erläggas genom årliga annuiteter under högst 30 år för kommun eller den kortare tid, som pensionsanstalten för andra bestämmer. Därigenom att inbetalningen av engångsavgiften sålunda fördelas på ett visst antal år ökas möjligheterna för de huvudmän, som här komma i fråga, att bereda även sina nuvarande befattningshavare full pension eller åtminstone en avsevärd sådan.

Bestämmelserna i de återstående §§ 10—16 av första kap., som röra reservfond, ansökan om tjänste- och familjepension, pensionsbrev, pensions utbetalande och utmätningsfrihet samt besvär, gälla närmast ordningen för dessa angelägenheters handhavande och kräva sålunda här ej något närmare omnämnande.

Kap. II.

I detta kapitel, som innehåller »allmänna bestämmelser om tjänstepension». reglerar § 18 befattningshavares skyldighet att avgå från befattning, vilken inträder när han uppnått den levnadsålder (pensionsålder), som stadgas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna samt i särskilda fall vid sjukdom och olycksfall. Vidare stadgas, att befattningshavaren enligt närmare angivna grunder kan tillåtas kvarstå i sin befattning intill högst fem år efter uppnådd pensionsålder. Då denna § sålunda ifråga om pensionsåldern hänvisar till de särskilda bestämmelserna, finnes här intet att erinra. Detsamma gäller §§ 19—21, som innehålla bestämmelser angående rätt till genast börjande och uppskjuten tjänstepension samt tjänstårsberäkning för tjänstepension.

Av § 22 framgår, att befattningshavare vid beräkning av genast börjande tjänstepensions belopp tillgodoräknas tjänstår icke blott i den tjänst han vid avgången innehade utan också enligt närmare angivna grunder i andra förut innehavda med pensionsrätt förenade befattningar. Sålunda kan en person, som exempelvis först varit lärare i en lantmannaskola, sedan konsulent och slutligen sekreterare i ett hushållningssällskap, få tillgodoräkna sig tjänstår för samtliga dessa befattningar. Då övergångar mellan olika befattningar hos hushållningssällskap och lantbruksundervisningsanstalter mycket ofta sker, är denna rätt givetvis här av stor betydelse.

Enligt § 23 skall befattnings tjänstepensionsunderlag, som ej må överstiga 6,000 kronor, angivas i de för densamma gällande särskilda bestämmelserna. Även om en person innehar flera med pensionsrätt förenade befattningar, får hans pensionsunderlag för samtliga dessa ej vara högre än nämnda belopp.

Det sålunda stadgade maximibeloppet för pensionsunderlaget, som överensstämmer med den civila pensionslagens, överstiger ej oväsentligt förut föreslagna högsta pension för här ifråga varande befattningshavare, nämligen 4,000—4,500 kronor. I åtskilliga yttranden över nämnda förslag har också yrkats på en höjning av pensionens maximibelopp. Dessa yrkanden hava sålunda redan i de allmänna bestämmelserna för anstalten i viss mån tillmötesgått. Någon ytterligare höjning av pensionens maximibelopp anse vi oss, även om nuvarande penningvärde möjligen kunde ge anledning därtill, ej böra föreslå, så länge bestämmelsen härom kvarstår oförändrad i civila pensionslagen.

I § 24 äro regler för beräkning av genast börjande pension angivna. Denna är lika med befattningens tjänstepensionsunderlag, om den avgående räknar det härför stadgade antalet tjänstår. Om tjänstårens antal är mindre, avkortas pension i förhållande därtill enligt närmare angivna grunder. Där den avgående ej räknar minst 10 tjänstår och avgången ej förorsakas av olycksfall eller sjukdom, skall pensionen alltid beräknas försäkringstekniskt. I de särskilda bestämmelserna kan också stadgas, att sådan beräkning skall ske, så snart ej befattningshavaren vid sin avgång har det fastställda antalet tjänstår.

§§ 25 och 26 fastställa regler för beräkningen av tjänstepensionsunderlaget vid försäkringsteknisk beräkning av genast börjande pension.

Enligt § 27 erhåller en person, som avgår från en med pensionsrätt förenad befattning före pensionsåldern utan att tillträda någon annan sådan, rätt till uppskjuten pension. De pensionsavgifter han erlagt gå sålunda ej förlorade utan komma honom till godo vid uppnådd pensionsålder. För tjänstemän hos hushållningssällskap och lantbruksundervisningsanstalter innebär detta en betydande fördel, enär övergång från konsulent- eller lärarebefattning till privat verksamhet här rätt ofta förekommer.

§§ 28—30, vari stadgas om reduktion av tjänstepension i vissa fall, och § 31, som bestämmer den tid, för vilken tjänstepension utgår, ge ej anledning till närmare omnämnande.

Kap. III.

I och med de i detta kapitel fastställda allmänna bestämmelserna om *familjepension* tillförsäkras befattningshavare rätt till pension jämväl för efterlevande änka och minderåriga barn. Någon direkt framställning om beredande av möjlighet för erhållande av sådan pension synes ej hava blivit gjord av här ifrågavarande befattningshavare. Emellertid innehöll redan riksförsäkringsanstaltens utredning och förslag av den 10 maj 1910 utförlig motivering för och förslag till pensionering av jämväl änkor och barn. Statskontoret anslöt sig i sitt yttrande av den 28 februari 1912 till förslaget härom, men framhöll att kostnaderna härför, oavsett förvaltningskostnaderna, borde bestridas uteslutande av befattningshavaren.

De förut omnämnda, inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga upptogo i första delen av sitt betänkande ej något förslag till bestämmelser om familjepension, men detta var däremot fallet med del II. I de yttranden häröver, som stått till de sakkunnigas förfogande, har också uttalats tillfredsställelse med den sålunda öppnade möjligheten till erhållande av familjepension.

Då i den nu upprättade statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. tjänstepension och familjepension äro med varandra oupplösligt förenade, måste delägarna givetvis underkasta sig bestämmelserna för familjepension, om de önska tillhöra anstalten i och för erhållande av tjänstepension. Även om valfrihet att tillhöra eller icke tillhöra anstalten ifråga om familjepension stått öppen för de grupper av befattningshavare, som denna utredning avser, skulle vi dock utan tvekan tillstyrkt obligatorisk anslutning i nämnda avseende. Familjepensionsavgifterna, som helt skola bestridas av befattningshavaren, bliva visserligen dryga för de manliga befattningshavarna och för en stor del av dem säkerligen mycket kännbara, men de fördelar, som äro förenade med familjepension, äro å andra sidan så betydande, att de synas väl uppväga de nödvändiga oppoffringarna härför. De sakkunniga äro också övertygade om, att denna uppfattning delas om icke av alla så åtminstone av det ojämförligt största antalet av de utav detta förslag berörda tjänstemännen.

Rörande rätten till familjepension stadgas i § 32, att när den, som innehar eller tidigare innehaft med familjepensionsrätt i denna anstalt förenad befattning, avlider och efterlämnar änka och arvsberättigat eget barn, tillkommer dem under närmare angivna villkor familjepension. Sådan utgår till änka, så länge hon lever ogift, och till barn, tills det uppnår 21 års ålder eller dessförinnan träder i äktenskap.

Enligt § 33 skall befattnings familjepensionsunderlag, som icke må överstiga 1,500 kronor, angivas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna.

§ 34 reglerar familjepensionens storlek. Denna skall för änka ensam utgå med familjepensionsunderlagets belopp; för ett barn höjes beloppet med 40 % och för varje följande med ytterligare 10 %. För pensionsberättigade barn, då änka icke finnes, utgår pensionen: för ett barn med halva och för två med hela familjepensionsunderlagets belopp, för tre med 40 % därtill och för varje följande med ytterligare 10 %.

De följande §§ 35—40 som innehålla regler för familjepensionens fördelning, försäkringsteknisk beräkning av de efterlevandes pension, där sådan skall förekomma, reduktion av familjepension samt tid, för vilken familjepension utgår, torde ej här behöva närmare omnämnas.

Särskilda bestämmelser.

Efter den nu lämnade redogörelsen för de allmänna bestämmelser, som komma att bliva gällande för nu ifrågavarande befattningshavare, om de vinna inträde i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., övergå vi till de särskilda bestämmelser, som skola gälla för dem och vilka här framläggas i följande förslag till ett nytt kapitel i anstaltens reglemente.

Kap. VII.

Särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskap, m. fl.

§ 69.

De rättigheter och skyldigheter, som stadgas i kap. I—III samt i detta kapitel, tillkomma

a) befattningshavare anställda av hushållningssällskap och dem underlydande institutioner samt skogsvårdsstyrelser;

b) befattningshavare anställda hos kungl. lantbruksakademien, vilka icke äga pensionsrätt enligt lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension, och befattningshavare hos Sveriges utsädesförening, svenska mosskultur föreningen samt kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län;

c) föreståndare och fast anställda lärare vid statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar, därest skolans reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

§ 70.

1. Tjänstepensionsunderlaget för befattning, vars minimiårsavlöning fastställts i författning och för vilken avlöningsförmån av bostad och bränsle enligt författningen utgår, är $\frac{3}{4}$ av den kontanta minimiårsavlöningen eller, där flera lönegrader finnas sålunda fastställda, av den kontanta minimiårsavlöningen i högsta lönegraden. Vid beräkning av tjänstepensionsunderlaget skall i avlöningen icke inräknas avlöningsförmån av bostad och bränsle, evad den utgår in natura eller kontant ersättes.

2. Tjänstepensionsunderlaget för befattning, vars minimiårsavlöning fastställts i författning och för vilken avlöningsförmån av bostad och bränsle enligt författningen icke utgår, är $\frac{2}{3}$ av den kontanta minimiårsavlöningen eller, där flera

lönegrader finnas sålunda fastställda, av den kontanta minimiårsavlöningen i högsta lönegraden.

3. Tjänstepensionsunderlaget för befattning, vars minimiårsavlöning icke fastställts i författning, bestämmes av pensionsanstalten. Därvid skall iakttagas, att den icke må överstiga $\frac{2}{3}$ av den vid befattningens reglering enligt § 5 fastställda minimiårsavlöningen i högsta lönegraden eller, där avlöningen delvis utgår i form av arvode efter fastställda grunder, av den inkomst, som befattningen väntas komma att i medeltal giva innehavaren, samt att det står i skäligt förhållande till de tjänstepensionsunderlag, som äro gällande för jämförliga befattningar med pensionsrätt i denna pensionsanstalt eller i annan av staten understödd pensionsanstalt eller pensionsfond. Om naturaförmåner ingå i avlöningen, skall vid bestämmande av tjänstepensionsunderlaget den kontanta avlöningen ökas med naturaförmånernas av pensionsanstalten uppskattade värde, varvid dock värdet av bostad och bränsle icke må upptagas högre än till 20 procent av inkomsten i övrigt.

§ 71.

Familjepensionsunderlaget för en befattning överstiger med 300 kronor 20 procent av dess tjänstepensionsunderlag; dock att, om två eller flera befattningar innehavas av samma person, deras familjepensionsunderlag nedsätts i sådant förhållande, att deras summa med 300 kronor överstiger 20 procent av tjänstepensionsunderlagens summa.

§ 72.

Pensionsåldern är 65 år för manlig och 60 år för kvinnlig befattningshavare, dock att vid tjänstens reglering må på framställning av huvudmannen bestämmas en pensionsålder av 62 år för manlig befattningshavare, där tjänstgöringens art prövas vara sådan, att den gör dylik nedsättning av pensionsåldern synnerligen önskvärd.

§ 73.

För hel tjänstepension fordras 33 tjänstår för manlig och 30 tjänstår för kvinnlig befattningshavare.

§ 74.

Tillstånd att kvarstå i tjänsten efter uppnådd pensionsålder må ej beviljas av huvudmannen med mindre lantbruksstyrelsen eller, i fråga om skogsvårdsstyrelses befattningshavare, domänstyrelsen lämnat sitt medgivande.

§ 75.

Rätt till genast börjande tjänstepension inträder förutom i de fall, som omförmålas i § 19, även om befattningshavaren, efter att hava uppnått en ålder, som med högst 5 år understiger pensionsåldern, i följd av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga frivilligt avgår eller, där huvudmannen har rätt att uppsäga honom, av huvudmannen uppsäges.

§ 76.

Genast börjande tjänstepension skall beräknas försäkringstekniskt i de fall, som avses i § 24 mom. 2.

§ 77.

Vid beräkning av uppskjuten tjänstepension enligt § 27 för befattningshavare, som avgått från sin tjänst före uppnådd pensionsålder på grund av att sådan tidigare avgång stadgats i de för tjänsten vid dess reglering fastställda villkoren, skall till grund för densamma läggas de försäkringsavgifter, som enligt § 25 tillgodoräknats honom. Sådan skyldighet att avgå före pensionsålderns uppnående må vid regleringen stadgas, endast där tjänstgöringens art prövas vara sådan, att ett dylikt stadgande är synnerligen önskvärt.

§ 78.

1. Befattningshavares årliga tjänstepensionsavgift är $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget och den årliga familjepensionsavgiften är för manlig befattningshavare 18 procent samt för kvinnlig befattningshavare 1 procent av familjepensionsunderlaget.

2. Huvudmannen erlägger en årsavgift av $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget.

Övergångsstadganden.

1. Om befattning, som i § 69 sägs, med de undantag, som nedan omfattas, före den 1 januari 1923 anmäles för beredande av pensionsrätt och enligt § 9 engångsavgift skall erläggas, skall denna utgå med det belopp, för vilket huvudmannen enligt mom. 2 i samma paragraf må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren.

Undantagna från denna regel äro följande:

- a) befattning hos skogsvårdsstyrelse,
- b) föreståndarebefattning vid lantbruksskola, där föreståndaren tillika är innehavare av skolegendomen, samt befattning vid lantbruksakademiens och Alnarps trädgårdsskolor,
- c) befattning vid lantmannaskola.

Om under a) eller b) nämnd befattning före den 1 januari 1923 anmäles för beredande av pensionsrätt, skall engångsavgiften beräknas på följande sätt. Från den enligt § 9 mom. 1 beräknade engångsavgiften drages det belopp, för vilket huvudmannen enligt mom. 2 i samma paragraf må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren. Huvudmannens engångsavgift är lika med halva återstoden ökad med nyssnämnda belopp.

För under c) nämnd befattning, som varit förenad med delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, erlägges icke någon engångsavgift, med mindre reglementet för den nya pensionsanstalten skall anses hava varit gällande för tid, under vilken befattningshavaren icke haft rätt till tjänstårsberäkning enligt reglementet för döfstumlärarnes pensionsanstalt. I sistnämnda fall skola angående beräkningen av engångsavgifterna för nämnda tid gälla samma regler som i fråga om engångsavgiften för befattningshavare hos hushållningssällskap.

2. Familjepensionsavgiften för föreståndare och lärare vid lantmannaskola, som den 31 december 1920 är delägare i dövstumlärares pensionsanstalt, bestämmes enligt § 51 såväl under tjänstetiden som efter avgång med genast börjande tjänstepension.

3. Om befattningshavare, när befattning anmäles för beredande av pensionsrätt, uppnått den ålder, som vid regleringen bestämmes som pensionsålder, må pensionsrätt tillkomma honom endast om han, därest reglementet får retroaktiv tillämpning på honom, räknar minst 10 tjänstår.

Specialmotivering.

§ 69.

Bland de befattningshavare hos hushållningssällskap och dem underlydande institutioner, som enligt yttrande i förut nämnda statsrådsprotokoll synas böra till pensionering ifrågakomma, äro angivna sekreterare, skattmästare, kamrerare, konsulenter, länsträdgårdsmästare, länsmejerister, fiskeriinstruktörer, länsmaskinister, föreståndare och assistenter vid kemiska stationer, vid kemiskt-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län och vid frökontrollanstalter. I de av statskontoret infortrade yttrandena rörande förut omnämnda sakkunnigeförslag av den 15 januari 1916 förordas därjämte av flera hushållningssällskap, att även sekreterare i egna-hemsnämnder, vandringsrättare, dikningsförmän, överkontrollanter och reseassistenter för kontrollföreningarna samt fast anställda kontorister och vaktmästare å hushållningssällskapens expeditioner böra beredas möjlighet att erhålla pension. Slutligen har också i de för denna utredning från sällskapen infortrade uppgifterna upptagits ytterligare en del befattningar, vilka ansetts böra förenas med pensionsrätt.

Då det hos hushållningssällskapen och dem underlydande institutioner således för närvarande finnes en mångfald av olika befattningar, för vilka delaktighet i pensionsanstalten önskas och rimligen även synes böra medgivas, och då därtill nya befattningar sannolikt efter hand torde tillkomma, kan det enligt vår uppfattning ej vara lämpligt att i reglementet för anstalten uppräknat alla de befattningar, för vilka delaktighet i anstalten kan erhållas. Å andra sidan är det naturligtvis nödvändigt, att någon begränsning av rätten till delaktighet stadgas. En sådan föreligger emellertid redan i de allmänna bestämmelserna för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., kap. I § 5. Enligt denna skall, såsom redan förut framhållits, befattning, för vilken minimiårslön icke fastställts i författning, vara reglerad, för att densamma skall kunna förenas med pensionsrätt. Då denna reglering skall godkännas av Konungen eller den myndighet som Konungen förordnar, vilken för här ifrågavarande befattningshavare torde böra vara lantbruksstyrelsen, så föreligger här den erforderliga möjligheten till nödig begränsning. Genom att vägra godkännande av regleringen av befattningar med ringa tjänstgöring eller sannolikt mindre varaktighet kan nämligen lantbruksstyrelsen förhindra, att de bliva förenade med pensionsrätt.

Det i § 76 av de särskilda bestämmelserna föreslagna stadgandet angående beräkning av genast börjande tjänstepension verkar också i viss mån såsom en begränsning av pensionsrätten. Då tjänstepensionen skall beräknas försäkringstekniskt, blir densamma nämligen vid sent tillträde av befattningen betydligt reducerad.

Följaktligen kan det knappast löna sig att inträda i anstalten för personer, som efter att förut ha innehått annan med pensionsrätt ej förenad befattning vid jämförelsevis hög ålder övergå i hushållningssällskaps tjänst. Särskilt vid reglementets ikraftträdande torde denna bestämmelse därför vara av stor betydelse.

Även den omständigheten, att huvudmannen, som skall reglera befattning och hos pensionsanstalten göra framställning om densamma förenande med pensionsrätt, jämväl skall lämna ett avsevärt bidrag till pensionsavgifterna, torde i ej ringa grad bidra till att förhindra, att rätten till delaktighet i pensionsanstalten begagnas i större utsträckning än som är skäligt och önskvärt.

Vi hava också tagit under övervägande, om det kunde anses nödigt att genom några särskilda bestämmelser, till exempel om ett visst minimibelopp för lönen, ytterligare begränsa rätten till delaktighet i anstalten, men därvid kommit till den uppfattningen, att så icke torde vara fallet.

Rörande skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare framhålles i förenämnda statsrådsprotokoll, att länsjägmästare och sekreterare synas i främsta rummet bära ifrågakomma till pensionering samt att det bör bli föremål för närmare utredning, i vad mån även annan hos skogsvårdsstyrelse fast anställd personal bör beredas pension.

För att tagas under övervägande i samband med fullgörandet av det givna uppdraget har därjämte till de sakkunniga överlämnats dels en skrivelse till Konungen från skogsvårdsstyrelsen inom Jämtlands läns landstingsområde av den 25 april 1916 jämte däröver avgivna yttranden, dels också en framställning till Kungl. Maj:t från Sveriges länsskogvaktareförbund av den 27 november 1919, vari göres underdånig anhållan, att åtgärder måtte vidtagas för att tillförsäkra samtliga befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna pension på samma gång som beträffande länsjägmästare och sekreterare.

I den förstnämnda skrivelserna, vari omförmäles att skogsvårdsstyrelsen beslutat anordna pensionering för sin personal, anhålles om godkännande av härför erforderliga ändringar i reglementet för styrelsen. Såväl domänstyrelsen som överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt hava i avgivna yttranden över framställningen avstyrkt bifall till densamma, huvudsakligen av det skälet, att pensioneringen av skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare anses bära ordnas i ett sammanhang för samtliga län och ej blott för ett enstaka. I båda yttrandena framhålles emellertid, att frågan är av mycket stor betydelse och därför snarast möjligt bör ordnas under statsmakternas medverkan.

Vi ansluta oss till de synpunkter, som framförts i nyss berörda yttranden. Bifalles vårt förslag angående pensionering av befattningshavare hos skogsvårdsstyrelser, blir också den av skogsvårdsstyrelsen begärda åtgärden obehörlig.

I skrivelserna från Sveriges länsskogvaktareförbund framhålles bland annat, att de hos skogsvårdsstyrelserna i riket anställda länsskogvaktarna, respektive tillsyningsmän, äro i antal ojämförligt flera än någon av de grupper befattningshavare, vilka enligt yttrande i förenämnda statsrådsprotokoll i främsta rummet borde beredas statspension. Hos skogsvårdsstyrelserna funnes nämligen den 1 oktober 1919 anställda 154 ordinarie länsskogvaktare, respektive tillsyningsmän, 74 extra länsskogvaktare, samt 5 förste länsskogvaktare, summa 233. Därtill komme 11 st. kamrerare, kontorchefer och expeditionsbiträden alltså tillhopa 244 mot sammanlagt endast 30 å

35 länsjägmästare och sekreterare, vilka befattningar för övrigt i regel vore för-
enade. Detta förhållande anses av petitionärerna bland annat utgöra ett skäl för
pensionering även av länsskogsvaktarna.

Vidare erinras om, att tillförsäkring av pension åt tjänare torde få anses
såsom en av de allra mest bjudande plikter, arbetsgivaren har att uppfylla gent
emot dels arbetarna själva, dels och samhället. Det goda förhållande, som nu är och
alltid varit rådande mellan skogsvårdsstyrelsernas personal av högre och lägre grad,
skulle också lätt kunna taga allvarlig skada, om den överordnade personalen genom
statsmakternas bistånd bereddes pensionsmöjlighet men sådan förvägrades de under-
ordnade. Då de båda gruppernas arbete torde vara lika betydelsefullt, skulle det
ej vara förenligt med billighet och full rättvisa, att den ena erhåller sin ålderdom
tryggad, den andra däremot ej.

Slutligen framhålles, att frågan om pensionering av befattningshavare hos
skogsvårdsstyrelserna redan länge varit uppe. I november 1913 ingick förbundet
till samtliga skogsvårdsstyrelser med en anhållan om vidtagande av åtgärder för
pensionering av styrelsernas befattningshavare. Den 16 december 1915 antogo skogs-
vårdsstyrelserna vid ett möte i Stockholm »Grunder och bestämmelser för pensio-
nering av befattningshavare hos skogsvårdsstyrelse», och ett flertal styrelser hava
efter ingången av 1916 upprättat var sin särskilda pensionskassa. Svåra brister
vidlåda emellertid, enligt petitionärernas mening, dessa kassor, bland annat på grund
av den ringa tillslutningen, högst ett 20-tal till varje kassa.

Rörande nämnda grunder för pensionering av befattningshavare hos skogs-
vårdsstyrelse må här i korthet meddelas följande.

Befattningshavaren äger tillförsäkra sig pension genom att därom träffa avtal
med styrelsen. Pension utgår under 15 år från och med det sextioförsta året eller
och från det senare år, varunder avgång från tjänsten sker. Pensionens belopp skall
bestämmas i avtalet och må i allmänhet icke sättas under hälften eller över tre
fjärdedelar av årliga lönen. Pensionsavgiften utgår till och med sextionde levnads-
året med varierande avgifter allt efter inträdesåldern enligt en särskild tabell.
Kostnaderna enligt tabellen skola fördelas enligt överenskommelse mellan skogs-
vårdsstyrelsen och befattningshavaren; dock må styrelsens bidrag icke sättas lägre
än hälften av hela avgiften. Kostnaden för förvaltning och bokföring av medlen
skall bestridas av skogsvårdsstyrelsen, som ock ansvarar för medlens förvaltning
och pensionens behöriga utbetalande.

Om befattningshavaren avgår från sin tjänst före uppnådd pensionsålder av
annan anledning än sjukdom, förlorar han sin pensionsrätt. Dock äger han uppbära
sammanlagda beloppet av de utav honom erlagda pensionsavgifterna med fyra procent
ränta på ränta. Samma bestämmelser gälla för arvingar till befattningshavare,
om denne avlider före uppnådd pensionsålder. Om pensionstagare avlider eller ut-
flyttar från riket, sedan pension börjat utgå, men innan femton helårspensioner upp-
burits, äger hustrun eller bröstarvingar under de återstående åren uppbära halva
pensionen. Slutligen stadgas också, att om annan anordning för personalens pensio-
nering skulle bliva i lag eller författning bestämd, skola de hos skogsvårdsstyrelsen
för pensionering bokförda medlen användas på sätt författningens enligt kan bliva
stadgat.

De sakkunniga finna de i ovannämnda skrivelse framförda, här i korthet re-

fererade synpunkterna värda beaktande. Flertalet skogsvårdsstyrelser hava också i de infortrade uppgifterna rörande de befattningshavare, som anses böra beredas pensionsrätt, medtagit jämväl länsskogvaktare, respektive tillsyningsmän, så att hela antalet anmälda tjänstinnehavare uppgått till 217. På grund härav vilja vi föreslå, att utom länsjägmästare och sekreterare jämväl länsskogvaktare och med dem närmast jämnställda måtte medgivas rätt till inträde i anstalten. Och över huvud synes någon annan begränsning ej böra stadgas i fråga om rätt till inträde för skogsvårdsstyrelsernas tjänstinnehavare än den i anstaltens allmänna bestämmelser förekommande, i samband med hushållningssällskapens tjänstemän närmare omnämnda. Granskning och godkännande av den föreskrivna regleringen av tjänsterna hos skogsvårdsstyrelserna bör självfallet anförtros åt domänstyrelsen.

Under § 69 b) har främst upptagits befattningshavare hos lantbruksakademien. Från lantbruksakademiens förvaltningskommitté har till Kungl. Maj:t ingivits en underdånig skrivelse av den 20 december 1919 angående pensionering av akademiens icke pensionsberättigade befattningshavare. I sagda skrivelse, vilken remitterats till oss för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det oss lämnade uppdraget, framhålles inledningsvis, att av lantbruksakademiens tjänstemän är endast sekreteraren pensionsberättigad. För övriga befattningshavare finnas inga ordnade pensionsförhållanden, och hava dessa på grund därav nödgats kvarstå i tjänsten långt utöver den tid, då befattningshavare i motsvarande tjänster med pensionsrätt i allmänhet äro skyldiga att lämna sina befattningar. I några fall har pension lämnats, dels av riksdagen, dels av akademien själv. För akademien möter det emellertid stora svårigheter, att på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose de nu icke pensionsberättigade befattningshavarnas berättigade krav på en tryggad ålderdom och på understöd för deras familjer i händelse av deras för tidiga bortgång. Då lantbruksakademien i stort sett och beträffande de flesta av sina tjänstemän befinner sig i samma ställning som hushållningssällskapen m. fl. statsunderstödda institutioner, har akademiens förvaltningskommitté därför ansett, att goda skäl finnas för att lantbruksakademien och dess icke pensionsberättigade befattningshavare måtte med hänsyn till pensionsförhållandena jämnställas med de nämnda institutionerna och deras tjänstemän. De befattningshavare det här gällde vore akademiens kamrerare, notarie, bibliotekarie och vaktmästare, föreståndare och tjänstemän vid akademiens trädgårdsavdelning och den till densamma förlagda trädgårdsskolan samt uppsyningsmannen vid akademiens lantbruks- och fiskerimuseum. Slutligen hemställes, att vid den förestående regleringen av pensionsförhållandena för tjänstemännen hos hushållningssällskapen m. fl. lantbruksakademien måtte, vad avser akademiens nu icke pensionsberättigade befattningshavare, bliva likställd med de nämnda institutionerna.

Då det av skrivelsen framgår, att lantbruksakademiens befattningshavare på ett undantag när sakna pensionsrätt, och då ett ordnande av pensionsförhållandena för dessa sålunda måste framstå som ett oavvisligt behov, ha vi ansett oss böra tillstyrka bifall till den gjorda framställningen. Med hänsyn till det samband, som finnes mellan akademien och de institutioner för övrigt, som beröras av denna utredning, synes det också naturligast, att pensionsfrågan för akademiens befattningshavare ordnas därigenom att de medgivas rätt att tillhöra samma pensionsanstalt. Liksom i fråga om hushållningssällskapen m. fl. vilja vi alltså föreslå, att delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. må kunna erhållas för reglerade tjänster hos kungl. lantbruksakademien.

Under § 69 b) äro vidare upptagna Sveriges utsädesförening, svenska mosskulturföreningen och kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län. De båda förstnämnda hava allt ifrån början varit med bland de institutioner, vilkas befattningshavare ansetts böra medtagas vid ordnandet av pensionsförhållandena för inom lantbruket verksamma tjänstemän, och hava även särskilt framhållits i förenämnda statsrådsprotokoll. Kemisk-växtbiologiska anstalten har upptagits såsom särskild huvudman dels på grund av sin, jämfört med övriga kemiska stationer, mera omfattande verksamhet, dels på grund av sin relativt självständiga ställning gent emot hushållningssällskapet, vilken bland annat yttrar sig i att den direkt erhåller anslag av såväl landstinget som staten.

I överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om tjänstinnehavare hos hushållningssällskap m. fl. böra också samtliga innehavare av reglerade tjänster hos nu senast nämnda huvudmän medgivas rätt att tillhöra den nya pensionsanstalten.

I åtskilliga av de till statskontoret ingivna yttrandena över förenämnda förslag till reglemente för hushållningssällskapens pensionskassa föreslås, att utom Sveriges utsädesförening och svenska mosskulturföreningen även andra statsunderstödda föreningar, såsom svenska ayrshireföreningen, avelsföreningen för rödbrokig svensk boskap m. fl., måtte beredas möjlighet att för sina tjänstemän vinna delaktighet i den nya pensionsanstalten. Då det emellertid icke föreligger någon framställning från dessa föreningar själva om ordnande av deras befattningshavares pensionering, hava vi icke ansett oss böra framställa förslag i denna riktning. Skulle emellertid föreningarna, som för närvarande åtnjuta endast relativt obetydliga anslag, begära förhöjning därav i och för utvidgande av sin verksamhet och eventuellt anställande av flera tjänstemän, synes det oss, att det bör tagas i övervägande, huruvida ej staten bör som villkor för sådan förhöjning fordra, att tjänstemännens pensionsfråga ordnas på det sätt, som nu föreslås för befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.

Här må även nämnas, att styrelsen för svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund den 14 oktober 1916 hos Kungl. Maj:t hemställt, att fast anställda befattningshavare vid av staten, landsting eller hushållningssällskap understödda hemslöjdsföreningar måtte beredas delaktighet i hushållningssällskapens pensionskassa. I förutnämnda sakkunnigbetänkande av den 3 november 1917 föreslogs också, att befattningshavare vid av landsting understödda hemslöjdsföreningar skulle äga rätt till delaktighet i statens anstalt för tjänstemannapensioneringen på i huvudsak samma villkor som hushållningssällskapens befattningshavare. Då emellertid dessa föreningar icke nämnas i statsrådsprotokollet bland de huvudmän, som vår utredning borde omfatta, ha vi icke nu ansett oss böra upptaga dem i vårt förslag. Men skulle, såsom torde vara att vänta, frågan om ökat statsbidrag till dem komma upp, synes det oss, att vad som ovan yttrats angående svenska ayrshireföreningen m. fl. även i detta fall bör äga tillämplighet.

Någon sådan reglering av tjänster, som här ifrågavarande reglemente stadgar, torde ej ha förekommit hos någon av hittills nämnda huvudmän. För vissa tjänster hos såväl hushållningssällskapen som Sveriges utsädesförening m. fl. förekomma visserligen bestämmelser rörande lön och ålderstillägg m. m., men dels omfatta dessa bestämmelser ej alla tjänster hos huvudmannen och dels äro de i vissa avseenden ej tillräckligt utförliga för att motsvara reglementets

fordringar. Följaktligen måste såsom förutsättning för tjänsternas förenande med pensionsrätt en reglering av dem ske. Vid denna reglering torde de befattningar, som i allmänhet lämpligen kunna förenas, bära sammanslås till en reglerad tjänst. Där ett sådant förenande av olika uppdrag, som för tillfället äger rum, anses vara av mera tillfällig art och beroende på innehavarens särskilda personliga förutsättningar, möter dock intet hinder för upptagande av de olika befattningarna var för sig. En befattningshavare kan nämligen beredas delaktighet i anstalten för flera tjänster, varvid dock skall iakttagas, att hans pensionsunderlag för samtliga dessa ej överstiger 6,000 kronor.

Vidare torde här bära framhållas, att det ej kan vara lämpligt att reglera och till pensionsrätt anmäla en del med obetydlig tjänstgöring förenade befattningar. Endast sådana tjänster, som giva innehavaren hans huvudsakliga sysselsättning, torde i allmänhet bära regleras i och för erhållande av pensionsrätt. Dock torde det i vissa fall kunna visa sig lämpligt att reglera även tjänster, som ej i och för sig ge full sysselsättning. Så synes vara förhållandet, om tjänsten ifråga tillsammans med en annan dylik hos till samma grupp hörande huvudman ger befattningshavaren fullt arbete. Som exempel på en sådan anordning kan nämnas, att under flera år existerat en förenad assistentbefattning hos kemisk-växtbiologiska anstalten och frökontrollanstalten i Luleå, där den förra givit det huvudsakliga arbetet under en tid av året, den senare under en annan. Med hänsyn till det bättre utnyttjande av arbetskraften, som kan vinnas med en dylik kombination av tjänster hos tvenne huvudmän, torde reglering av dessa tjänster bära medgivas.

Under beteckningen »föreståndare och fast anställda lärare vid statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar» hava i § 69 c), sammanförts föreståndare och föreståndarinnor samt lärare och lärarinnor vid alla de skolor, vilkas lärarepersonal ansetts bära äga rätt och i vissa fall skyldighet att tillhöra denna avdelning av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

Den största gruppen av hithörande befattningshavare utgöres av föreståndare och lärare vid lantmannaskolor. För dessa föreligger, såsom redan inledningsvis berörts och som även omnämnes i statsrådsprotokollet, redan möjlighet till erhållande av pension genom delaktighet i dövstumlärares pensionsanstalt. Denna rätt till inträde i anstalten beviljades för lärarepersonalen vid de med folkhögskolor förenade lantmannaskolorna redan från och med år 1908 och för lärarna vid fristående lantmannaskolor från och med år 1910. Någon skyldighet att tillhöra anstalten har ej förut förefunnits, men genom 1919 års riksdags beslut angående bland annat lönerreglering vid och anslag till lantmannaskolorna föreligger sådan skyldighet från och med innevarande år, och enligt reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. äro dessa lärare, såsom delägare i dövstumlärares pensionsanstalt, även anslutna till förstnämnda anstalt i och för familjepensioneringen.

Vid övervägande av huruvida lantmannaskolornas lärare lämpligen även med avseende på tjänstepensioneringen bära överföras till den nya anstalten, hava vi funnit starka skäl tala härför. Sålunda skulle härigenom ytterligare ett steg tagas i riktning mot den eftersträfvade centraliseringen av det statsunderstödda pensionsväsendet. Vidare måste det anses fördelaktigt, att lantmannaskolornas lärare tillhöra samma pensionsanstalt och samma avdelning därav som hushållningssällskapens tjänstemän. Mellan befattningar hos hushållningssällskapen och vid lantmannaskolorna sker nämligen mycket ofta övergång. Sålunda är det exempelvis rätt vanligt.

att en person först är lärare några år, sedan konsulent och slutligen föreståndare vid en lantmannaskola. Givetvis är det under sådana förhållanden från flera synpunkter lämpligast, att han i alla dessa befattningar får kvarstå med samma villkor i samma pensionsanstalt. Även den förut nämnda omständigheten, att lantmannaskolornas lärare numera i och för erhållande av familjepension måste ingå i den nya anstalten, kan ju anföras som ett skäl för att de även i fråga om tjänstepension böra tillhöra densamma, då det hela givetvis därigenom blir enklare och redigare.

På grund av nämnda omständigheter vilja vi, som även i och för en eventuell överflyttning infordrat uppgifter och utfört beräkningar för lantmannaskolornas lärarepersonal, föreslå, att föreståndare och lärare vid lantmannaskolor beredas delaktighet i den nya anstalten även i fråga om tjänstepension. Rörande de särskilda villkoren härför hänvisas till följande uppgifter i motiveringen angående olika paragrafer i de föreslagna särskilda bestämmelserna.

Förutom nu nämnda grupp av lärare angivas i förenämnda statsrådsprotokoll följande, som böra upptagas i den nya anstalten: föreståndare och ordinarie lärare vid statsunderstödda lantbruksskolor, lanthushållsskolor, lanthushållningsskolor för utbildande av lärarinnor, trädgårdsskolor och mejeriskolor.

Bland denna lärarepersonal intaga föreståndare och lärare vid lantbruksskolorna en ställning, som är nära överensstämmande med lantmannaskolornas motsvarande befattningshavare. Sålunda fastställde 1919 års riksdag samtidigt, såsom villkor för statsanslagets utgående, minimiårslön för nämnda skolors föreståndare och ordinarie lärare. I lantbruksstyrelsens förslag till löneroglering framhölls också, att det givetvis varit önskvärt, om bestämmelser rörande pensionering av lantbruksskolornas föreståndare och lärare kunnat utfärdas samtidigt med lönerogleringen. Då dessa emellertid ej ägde rätt att tillhöra någon pensionsanstalt, ansågs frågan härom böra få anstå, tills det redan då föreliggande förslaget till pensionering av bland annat nämnda befattningshavare bleve slutgiltigt prövat.

I likhet med chefen för jordbruksdepartementet och lantbruksstyrelsen anse vi, att lantbruksskolornas föreståndare och lärare böra medgivas rätt att tillhöra den nya pensionsanstalten. Av samma skäl, som i lantbruksstyrelsens förenämnda förslag angående löneroglering med mera anförts i fråga om lantmannaskolorna, torde också i författningen angående anslag till lantbruksskolorna och minimilöner till deras lärare böra stadgas skyldighet för dem, för vilka minimilöner äro fastställda, att tillhöra anstalten.

I fråga om lanthushållsskolorna gäller i viss mån det ovan rörande lantbruksskolorna anförda. Även för de förstnämndas ordinarie lärarepersonal fastställdes av 1919 års riksdag vissa minimiårslöner såsom villkor för erhållande av statsunderstöd till skolan. Vi anse därför, att även ifråga om dessa skolor bör i författning angående statsanslag till dem stadgas rätt och skyldighet för de lärare, vilkas minimiavlönning faststälts, att tillhöra anstalten.

Det bör påpekas, att såsom § 69 c) formulerats inga andra lärare vid nu nämnda skolor erhålla pensionsrätt än »föreståndare och fast anställda lärare». För dessa hava konung och riksdag fastställt vissa bestämmelser angående behörighet, tillsättning, tjänstgöringens omfattning samt minimiårslön, alltså sådana bestämmelser, som eljest skulle givas vid befattningens reglering för erhållande av pensionsrätt. Dock märkes att för lantbruks- och lanthushållsskolor inga bestäm-

meler finnas angående sättet för befattningshavarens entledigande. Sådana torde därför böra införas i reglementet för dessa skolor.

I fråga om lanthushållsskolorna må slutligen nämnas, att vi varit betänkta på att föreslå ytterligare någon begränsning. Tjänstgöringstiden vid en kortare kurs, 15 veckor, är nämligen så pass kort, att det kan råda tvekan om lämpligheten av att förena pensionsrätt uteslutande därmed. Det kan därför tänkas, att pensionsrätt endast skulle tillkomma dem, som tjänstgjorde vid minst två kortare eller en längre kurs eller också jämte tjänstgöringen vid en kortare kurs innehade stadigvarande befattning som husmoder vid lantmannaskola eller dylikt. Då 1919 års riksdag emellertid medgivit lärare i övningsämnen vid folkhögskolor med en tjänstgöringstid av endast 13 veckor rätt att vinna delaktighet i dövtumslärarnas pensionsanstalt, ha vi ej ansett oss böra föreslå någon sådan inskränkning.

I enlighet med de givna anvisningarna hava vi infordrat uppgifter även från de båda lanthushållningsskolorna vid Rimforsa och Brogård samt från de statsunderstödda trädgårds- och mejeriskolorna, varjämte sådana även begärts från den statsunderstödda torvskolan i Markaryd. Antalet lärare vid dessa skolor är ringa och uppgår sammanlagt endast till ungefär 20.

Enligt den föreslagna formuleringen av § 69 c) kunna även lärarna vid dessa skolor erhålla delaktighet i pensionsanstalten, för så vitt de äro »föreståndare eller fast anställda». Men då vid ingendera av dessa skolor förekommer i författning fastställda minimiårslöner, fordras emellertid för dessa lärare liksom för befattningshavare vid hushållningssällskapen att deras tjänster regleras enligt § 6 i de allmänna bestämmelserna.

Den sålunda föreslagna rätten att tillhöra pensionsanstalten innebär givetvis en fördel för ifrågakarande lärarepersonal. För den, som upprätthåller skolan, det må nu vara en förening eller enskild person, medför det däremot en ekonomisk uppoffring. Det kan därför också tänkas, att denne huvudman ej utan vidare vill reglera tjänsterna vid skolan och anmäla dem till pensionsrätt. I så fall skulle dessa lärare komma i en sämre ställning än vid andra liknande skolor. För att förekomma ett sådant oegentligt förhållande, torde beviljandet av anslag till här ifråga varande skolor böra förbindas med skyldighet för dessa att reglera de fast anställda lärarnas tjänster och anmäla dessa till delaktighet i pensionsanstalten.

Samtliga nu omnämnda skolor äro statsunderstödda, och bör detta, såsom också i statsrådsprotokollet uttalas, givetvis vara en nödvändig förutsättning för att en skolas lärarepersonal skall vinna inträde i anstalten. Därutöver torde emellertid också böra stadgas såsom villkor, att skolans verksamhet skall bedrivas i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställt reglemente. Flertalet av de här nämnda skolorna hava redan sådant, och där detta ej är fallet, torde erhållandet därav ej möta några svårigheter, för såvitt skolan har härför erforderliga kvalifikationer.

I det föregående hava samtliga de skolor, vilka för närvarande torde kunna göra anspråk på att få sin lärarepersonal medtagen vid här ifrågakarande pensionering, blifvit omnämnda. Emellertid kan det ju tänkas, att andra liknande skolor framdeles kunna uppstå och även önska delaktighet i pensionsanstalten för sina fast anställda lärare. Den föreslagna formuleringen av § 69 mom. c) lägger tydligen ej heller något hinder i vägen för att innehavare av reglerade tjänster även vid andra statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar än de ovan nämnda vinna delaktighet i pensionsanstalten. Enligt vår mening torde det ej

heller finnas giltig anledning att icke medgiva detta. Om en skola visat sig vara av så stor betydelse och så allmänt gagn, att den erhåller varaktigt understöd och bedriver sin verksamhet enligt av Kungl. Maj:t godkänt reglemente, torde det ej heller böra förmenas dess fast anställda lärare rätt att erhålla förmånen av tillförsäkrad pension.

Bland de befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl., som kunna erhålla pensionsrätt, märkas även vaktmästare. Enligt § 69 c) skulle sådan rätt däremot ej tillkomma vaktmästare vid där upptagna skolor. Anledningen till denna inkonsekvens i förslaget är närmast den, att de sakkunniga ej ansett sig kunna föreslå pensionsrätt för vaktmästare vid ifrågavarande skolor, så länge sådan rätt ej tillkommer vaktmästare vid allmänna läroverk och folkskolor. Framställning om pensionsrätt åt vaktmästare vid de allmänna läroverken har visserligen gjorts och även tillstyrkts i förenämnda sakkunnigeförslag av den 3 november 1917, men den sålunda begärda rätten har ännu ej medgivits.

§ 70.

De i *mom. 1* föreslagna bestämmelserna, som omedelbart skulle bliva tillämpliga för lärarepersonalen vid statsunderstödda lantman-, lantbruks- och lant-hushållsskolor, överensstämma med motsvarande stadganden i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt. Enligt dessa är nämligen »delaktighetsbeloppet» i anstalten lika med avlöningen i högsta lönegraden, värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför icke inberäknat, och hel pension utgår med 75 % av delaktighetsbeloppet. För lantmannaskolornas föreståndare och lärare, som enligt föreliggande förslag skola överflyttas till den nya anstalten, bör det givetvis vara lämpligast att bibehålla bestämmelserna om delaktighetsbeloppet och pensionens förhållande därtill eller, som det i den nya anstalten benämnas, pensionsunderlaget oförändrat. Och då bestämmelserna om minimilön för lantbruks- och lant-hushållsskolornas lärarepersonal äro uppgjorda efter samma principer, som tillämpats för lantmannaskolorna, bl. a. med tillförsäkrande av vissa naturaförmåner, torde också samma bestämmelser ifråga om pensionsunderlaget böra gälla för lärarepersonalen vid samtliga dessa skolor. Ett ytterligare skäl för det framlagda förslaget i detta avseende ligger däruti, att i huvudsak samma bestämmelser redan blivit fastställda för den största gruppen av befattningshavare i den nya anstalten, nämligen folk-skollärarna, vilkas minimilön också utgår efter liknande grunder.

För lant-hushållsskolornas föreståndarinnor och lärarinnor kan pensionsunderlaget komma att variera inom rätt vida gränser, beroende på att minimilönen är beräknad och fastställd för kurs. Då nu kurserna i lant-hushållsskolan kunna vara dels kortare (minst 105 dagar), dels längre (minst 165 dagar) och då varje skola äger rätt att årligen anordna en till tre kortare eller en till två längre kurser, kan den kontanta minimilönen sålunda för föreståndarinna variera från 1,400 till 3,400 kronor och för lärarinna mellan 1,000 och 2,500 kronor.

Med anledning härav hava de sakkunniga tagit under öfvervägande huruvida det vore lämpligt att till undvikande av pensionsunderlagets varierande med avlöningen fastställa ett för alla lika pensionsunderlag (dock ett för föreståndarinna och ett för lärarinna). Men det skulle då icke kunna undvikas, att pensionsunderlagen i många fall komme att stå i olämpligt förhållande till avlöningen. Å andra sidan är att

märka, att då enligt förslaget det tjänstepensionsunderlag, efter vilket pensionen slutligen skall bestämmas, skall beräknas försäkringstekniskt, så innebär pensionsunderlagets variation under tjänstetiden ingen annan olägenhet, än att den försäkringstekniska beräkningen blir i någon mån mera invecklad. Denna olägenhet är emellertid av mycket ringa betydelse.

De i *mom. 2* av samma § föreslagna bestämmelserna äga, såvitt vi ha oss bekant, för närvarande ej tillämplighet på någon av de befattningshavare, som denna utredning omfattar. Då det emellertid icke synes osannolikt, att föreskrifter om minimilön, i vilken icke ingår naturaförmån av bostad och bränsle, framdeles kunna komma att utfärdas, bland annat såsom en följd av hushållningssällskapens nu under utredning varande omorganisation, har det ansetts lämpligt att redan nu införa ifrågavarande stadgande i reglementet, vilket i huvudsak överensstämmer med motsvarande i den civila pensionslagen.

För flertalet av de befattningar, varom här är fråga, nämligen alla tjänster hos hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser, statsunderstödda föreningar och åtskilliga skolor, skulle pensionsunderlaget bestämmas enligt *mom. 3*. Det här föreslagna stadgandet överensstämmer i huvudsak med de av riksdagen redan godtagna bestämmelserna för kommunalt anställda veterinärer m. fl. Enligt vår mening böra också genom den föreslagna formuleringen alla berättigade intressen och krav kunna tillgodoses jämväl ifråga om de befattningshavare, som här åsyftas.

Det torde böra särskilt framhållas, att här föreslagna bestämmelser i vissa avseenden skilja sig från de i förenämnda sakkunnigeförslag av den 3 november 1917 upptagna, enligt vilka endast den egentliga lönen, inberäknat eventuella naturaförmåner, skulle få läggas till grund för pensionsunderlagets beräkning. Gent emot detta framhölls i över förslaget avgivna yttranden, att då vissa befattningshavare hos hushållningssällskap, såsom konsulenter, vandringsrättare, diktningförmän m. fl., hade en relativt låg lön men därjämte ej oväsentliga inkomster i form av arvode för särskilda uppdrag, t. ex. hållande av föredrag, uppgörande av diktningplaner och vissa dagarvoden, skulle pensionsunderlaget bliva orimligt lågt i förhållande till den verkliga inkomsten för tjänsten. På grund härav uttalades den önskan, att pensionsunderlaget skulle sättas till $\frac{3}{4}$ av lönen och att i denna jämväl skulle få inräknas eventuella naturaförmåner intill högst 20 % av lönen.

Genom de nu föreslagna bestämmelserna undanrödjes åtminstone den viktiga anledningen till nämnda anmärkningar. Till grund för pensionsunderlagets beräkning skall nämligen i tillämpliga fall läggas den inkomst, som befattningen väntas komma att ge innehavaren, häri inberäknat såväl egentlig lön som efter fastställda grunder utgående arvode. Dock bör härvid bemärkas, att beräknade besparingar å vanlig rese- och traktamentsersättning ej få upptagas bland de inkomster, som läggas till grund för pensionsunderlagets beräkning, där ej för vissa fall, t. ex. genom stadgandet att rekvirent vid förrättning skall kostnadsfritt tillhandahålla den rekvirerade kost och logi, tydligen framgår, att traktamentet utgör en del av ersättningen för det utförda arbetet.

Genom den föreslagna bestämmelsen om att pensionsunderlaget skall stå i skäligt förhållande till de tjänstepensionsunderlag, som äro gällande för jämförliga befattningar i statens tjänst eller andra sådana, som äro förenade med pensionsrätt i pensionsanstalten erhålles nödig garanti mot att allt för högt pensionsunderlag begäres och godkännes för någon enstaka befattning. Lämpliga jämförelser torde

här alltid kunna ske, t. ex. mellan statskonsulent och konsulent hos hushållningssällskap, sekreterare hos hushållningssällskap och tjänsteman av viss grad i statens tjänst o. s. v.

§ 71.

Denna paragraf överensstämmer fullständigt med av riksdagen redan godkända bestämmelser för folkskollärare och veterinärer m. fl. Vi ha för vår del ej funnit någon som helst anledning att föreslå ändring häri.

§ 72.

Ifråga om den lämpligaste pensionsåldern för de befattningshavare, som denna utredning omfattar, hava meningarna hittills varit åtskilligt delade. Sålunda föreslog riksförsäkringsanstalten i sitt betänkande av den 10 maj 1910 en pensionsålder av 63 år för man och 58 år för kvinna. I sitt yttrande häröver av den 28 februari 1912 uttalade sig statskontoret för en höjning av pensionsåldern till 65 år för man och 60 år för kvinna. Denna pensionsålder föreslogs också i det förut nämnda förslaget till reglemente för hushållningssällskapens pensionskassa. Enligt detsamma skulle dock hushållningssällskap äga rätt att för vissa tjänster bestämma lägre pensionsålder, varmed emellertid skulle följa högre avgifter. I andra delen av sitt betänkande rörande det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering föreslog de sakkunniga en pensionsålder av 60 år för lärare samt för övriga befattningshavare 65 år för man och 62 år för kvinna. Anledningen till att lägre pensionsålder föreslogs för lärare torde närmast ha varit den, att pensionsåldern för manliga delägare i dövstumläraernas pensionsanstalt för närvarande är 60 år.

I de över nämnda förslag avgivna yttrandena har bl. a. särskilt framhållits, att en pensionsålder av 65 år är för hög för konsulenter och andra befattningshavare, vilka för en stor del av sin tjänstgöring måste vistas ute på resor. Dels måste det nämligen för tjänst innehavarna själva i allmänhet bliva synnerligen betungande att fortsätta med sådan tjänstgöring till så hög ålder, enär de ej i likhet med t. ex. lantmästarna hade tillgång till och kunde använda yngre biträden för en del förrättningar. Dels vore det också å andra sidan av stor vikt för hushållningssällskapen, att deras konsulenter m. fl. vore vid full kroppslig och andlig vigör under hela sin tjänstgöringstid. I motsatt fall komme tydligen verksamheten att bli i hög grad lidande därpå.

Den för lärarna föreslagna lägre pensionsåldern, 60 år, har däremot ansetts relativt låg. Särskilt har det syntts olämpligt att fastställa en lägre pensionsålder för lärare än för kringresande konsulenter m. fl.

Vid övervägande av de sålunda från olika håll framlagda förslagen och synpunkterna hava vi, såsom av de föreslagna bestämmelserna i § 72 framgår, stannat vid att föreslå en generell pensionsålder av 65 år för man och 60 år för kvinna, dock med möjlighet till nedsättning intill lägst 62 år för vissa manliga befattningshavare.

För lantmannaskolornas föreståndare och lärare medför detta förslag, under förutsättning att de överflyttas till den nya anstalten, en höjning av pensionsåldern från 60 till 65 år, alltså med fem år. I och för sig innebär ju detta en försämring

av pensionsvillkoren, försåvitt avgifterna bliva oförändrade. Enligt föreliggande förslag skulle detta bliva fallet ifråga om befattningshavarna. För skolorna föreslås däremot en nedsättning i avgiften.

Enligt vår uppfattning tala emellertid flera skäl för en sådan höjning av pensionsåldern. I allmänhet torde lantmannaskolornas lärare sålunda lika väl som t. ex. lärare vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor kunna på ett fullt tillfredsställande sätt bestrida sin tjänst till 65 års ålder. Redan nu ha också fall inträffat, då vederbörande skolstyrelse anhållit om medgivande för föreståndare att kvarstå två år ytterligare efter fyllda 65 år. Det torde också uppenbarligen få anses som en misshushållning med kvalificerad arbetskraft att genom bestämmelser i ett pensionsreglemente tvinga befattningshavare att avgå förr än detta i allmänhet kan på grund av nedsatt arbetskraft vara nödigt. Något hinder för att nu fastställa den föreslagna högre pensionsåldern torde ej heller föreligga, då i samband med den av föregående års riksdag beslutade löneregleringen för lantmannaskolornas föreståndare och lärare uttryckligen stadgades, att dessa skulle vara skyldiga att underkasta sig de ändrade bestämmelser i reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt, som framdeles kunde bliva fastställda.

På grund av de förut omnämnda skälen för en nedsättning av pensionsåldern för vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen, vilka utföra en betydande del av sin tjänst i samband med resor, ha vi föreslagit ett medgivande, att pensionsåldern, där särskilt viktiga skäl därtill föranleda, av anstalten kan nedsättas till lägst 62 år. Vi hysa nämligen den bestämda uppfattningen, att det ej ur några synpunkter kan anses önskvärt och lämpligt att genom pensionsbestämmelser kvarhålla en tjänst innehavare i hans befattning, sedan han i allmänhet ej torde ha förutsättningar för att på ett fullt tillfredsställande sätt kunna bestrida densamma. Nämnda nedsättning torde i främsta rummet bliva erforderlig för resande tjänstemän hos hushållningssällskap samt vissa befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna, men kan även i andra fall tänkas behöfelig. Sålunda äro exempelvis de hos svenska mosskulturforeningen anställda kulturingenjörerna under större delen av sommaren ute på förrättningsresor. Även för assistenter vid kemiska stationer kan en lägre pensionsålder än 65 år möjligen finnas erforderlig, bl. a. med hänsyn till att vid dithörande arbeten kräves full synförmåga. Följaktligen torde det ej vara lämpligt att på förhand bestämma, för vilka tjänster nedsättning kan få ske. Prövningen därav torde utan risk kunna överlämnas åt pensionsanstalten, som vid behov kan infordra utlåtande från huvudmannen överordnad central myndighet eller särskilda sakkunniga. Självfallet skall framställningen om den lägre pensionsåldern göras vid anmälan om delaktighet för viss tjänst och ej först vid befattningshavarens avgång.

För skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare innebär vårt förslag, jämfört med förut refererade grunder för pensionering av dessa, en höjning av pensionsåldern med två—fem år. Enligt vårt förmenande förefinnes dock ej tillräckliga skäl för att sätta pensionsåldern för nämnda tjänst innehavare lägre än som föreslagits. I allmänhet böra de minst lika väl som hushållningssällskapens resande tjänstemän kunna på ett tillfredsställande sätt sköta sin befattning till åtminstone 62 års ålder.

Enligt föreliggande förslag skulle alltså lägsta pensionsåldern för alla befattningshavare vara 62 år. En viss grupp av tjänst innehavare hos hushållningssällskapen, nämligen vandringsrättare, äro emellertid enligt uppgifter åtminstone i vissa

fall skyldiga att avgå från sin tjänst vid betydligt lägre ålder än den nämnda, exempelvis 45 – 50 år. Att bestämma en så låg pensionsålder låter sig naturligtvis av praktiska skäl ej göra, enär oavsett andra omständigheter, som tala däremot, pensionsavgiften i så fall skulle bli allt för hög i förhållande till pensionen. På grund härav kunde det synas riktigast att utesluta dylika befattningshavare från pensionsrätt. Vi hava dock funnit oss böra medtaga dem för att bereda dem möjlighet till *uppskjuten* pension (jfr § 77).

Ifråga om övriga hithörande grupper av befattningshavare torde det ej vara nödigt att närmare motivera den föreslagna pensionsåldern. I de över tidigare förslag med samma pensionsålder avgivna yttrandena ha inga anmärkningar riktats mot bestämmelserna om pensionsåldern, i vad den avser de nu senast berörda, och torde detta få uppfattas som ett gillande av det sålunda föreslagna och av oss upptagna stadgandet.

Genom de nu föreslagna bestämmelserna skulle enligt vår mening pensionsåldern i allmänhet för här ifråga varande befattningshavare bliva på ett tillfredsställande sätt reglerad. Emellertid måste det givetvis också anses önskvärt, att befattningshavares avgång från tjänsten i någon mån kan rättas även efter hans arbetsförmåga och andra omständigheter. En sådan möjlighet föreligger också genom de allmänna bestämmelserna för anstalten i § 18 mom. 2 samt genom de särskilda bestämmelserna i § 75.

§ 73.

Även i fråga om det erforderliga antalet tjänstår för erhållande av full pension gälla för närvarande olika bestämmelser för olika pensionsanstalter och olika grupper av befattningshavare. Sålunda fordras i dövstumläraarnas pensionsanstalt för rätt till hel pension att »räkna 30 tjänstår, därav för föreståndare minst 10 tjänstår som sådan». I den nya statens anstalt kräves för folkskollärare m. fl. 33 tjänstår för full pension och för veterinär 30 tjänstår. I förut omnämnda förslag till pensionering av hushållningssällskapens tjänstemän m. fl. har föreslagits dels 30 och dels 35 tjänstår för manlig befattningshavare samt för kvinnlig dels 30 och dels 32.

Med den av oss föreslagna generella pensionsåldern av 65 år för man och 60 år för kvinna skulle det legat närmast till hands att föreslå 35 tjänstår för manlig och 30 för kvinnlig befattningshavare, om man nämligen anser sig kunna räkna med en normal tillträdesålder av 30 år och därunder. Emellertid skulle i så fall särskilda undantagsbestämmelser varit erforderliga för de befattningshavare, för vilka lägre pensionsålder komme att medgivas. Likaså skulle ett medgivande för lantbrukslärare att få räkna tjänstår även för den tid, som de innehade icke ordinarie läraretjänst, varit nödigt för att ej allt för mycket försvåra erhållandet av full pension för dem.

För att erhålla möjligast enkla och klara samt allmängiltiga bestämmelser hava vi därför ansett oss böra föreslå, att för erhållande av hel tjänstepension skall för alla befattningshavare erfordras ifråga om man 33 och ifråga om kvinna 30 tjänstår.

För beräkning av tjänstår finnas i reglementet, §§ 21 och 22, angivna allmänna regler.

§ 74.

De i denna § föreslagna bestämmelserna överensstämma principiellt med vad riksdagen redan beslutat ifråga om folkskollärare, veterinärer m. fl., och torde ej kräva någon vidare motivering.

§ 75.

På grund av bl. a. förut i samband med pensionsåldern omnämnda förhållanden kan det givetvis inträffa, att det såväl för en befattningshavare som hans huvudman är önskvärt, att den förre får avgå från sin tjänst före uppnådd pensionsålder. I många fall skulle detta emellertid omöjliggöras, om befattningshavaren ej kunde erhålla pension före uppnådd pensionsålder. Genom det föreslagna stadgandet i § 75 möjliggöres nu en sådan tidigare avgång med genast börjande pension. Pensionens belopp beräknas försäkringstekniskt och blir därför alltid avkortat.

§ 76.

Enligt § 24 i de allmänna bestämmelserna kan i de för befattning gällande särskilda bestämmelserna stadgas, att genast börjande tjänstepension skall beräknas försäkringstekniskt, om den avgående ej har fastställt antal tjänstår. Ett sådant stadgande föreslås här i § 76. Motsvarande bestämmelse har redan av riksdagen godkänts ifråga om kommunalt anställda veterinärer m. fl.

För pensionsanstalten är det av stor betydelse, att ett sådant stadgande finnes, när det gäller en grupp av befattningshavare, vilka rekryteras på så olika sätt och tillträda sina befattningar vid så olika ålder, som hushållningssällskapens tjänstemän. Funnes ej denna, skulle de vid högre ålder tillträdande befattningshavarna bereda anstalten vida större kostnader än som motsvaras av för dem inbetalda pensionsavgifter.

Från befattningshavarnas sida torde ej heller berättigade anmärkningar kunna göras mot denna bestämmelse. Det kan ju nämligen icke rimligen begäras, att de befattningshavare, som vid relativt hög ålder tillträda sina tjänster efter att förut ha haft privat anställning eller arbetat för egen räkning, skola erhålla extra fördelar med hänsyn till pension i förhållande till dem, som nedlagt så gott som all sin arbetskraft hos någon eller några av de huvudmän, varom här är fråga.

§ 77.

Enligt § 27 i de allmänna bestämmelserna angående uppskjuten pension skall den, som av annan anledning än arbetsförmåga avgått före pensionsåldern, om avgången icke förorsakats av tjänstens indragning, erhålla en pension, som motsvarar endast de av honom själv inbetalda tjänstepensionsavgifterna. Huvudmannens avgift och statens beräknade bidrag komma honom sålunda icke till godo.

Om också denna princip i allmänhet kan vara riktig eller åtminstone försvarlig, kan dess tillämpning i vissa fall dock bli förenad med uppenbar orättvisa. Detta synes vara förhållandet, när en tjänst tillsättes på sådana villkor, att innehavaren är skyldig att avgå innan han uppnått pensionsåldern. Under sådana för-

hållanden måste det anses vara rätt och rimligt, att vid beräkningen av den uppskjutna pensionen hela försäkringsavgiften lägges till grund för densamma, så att befattningshavaren ej går miste om den del av lönen, som statens och huvudmannens bidrag till denna avgift utgöra.

Då nu vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen, särskilt vandringsrättare, såsom förut framhållits, åtminstone i åtskilliga fall tillsättas på sådana villkor, som ovan nämnts, ha vi ansett oss böra föreslå, att den uppskjutna pensionen för dylik befattningshavare skall så beräknas, att den motsvarar hela försäkringsavgiften.

§ 78.

För verkställande av nödiga kostnadsberäkningar hava uppgifter infordrats från huvudmännen angående de nuvarande befattningshavarnas ålder, tjänstår och löneförmåner. Sådana uppgifter hava erhållits angående nedanstående antal befattningshavare:

Huvudman	Antal befattningshavare	
	män	kvinnor
Hushållningssällskap	304	34
Skogsvårdsstyrelser	207	10
Lantbruksakademien	7	2
Sveriges utsädesförening	21	1
Svenska mosskulturföreningen	10	2
Lantmannaskolor	90	3
Lantbruksskolor	37	3
Lanthushållsskolor	1	59
Mejeriskolor	3	2
Lanthushållningsskolor	—	6
Trädgårdsskolor	7	—
Torvskola	2	—
	<u>689</u>	<u>122</u>

Vid beräkningarna har det antagits, att följande manliga befattningshavare komma att få 62 års pensionsålder: jordbruks-, husdjurs-, mejeri- och trädgårdskonsulenter, fiskeri- och ladugårdsinstruktörer, assistenter vid kemiska stationer, vandringsrättare, dikningsförmän och länsskogvaktare.

Om försäkringsavgiften beräknas efter 4 procent räntefot, blir den i medeltal för alla befattningshavare 10.9 procent av tjänstepensionsunderlaget. Om pensionsåldern vore 65 år för alla manliga befattningshavare, skulle försäkringsavgiftens medeltal bli 9.5 procent. I betraktande av att en stor del av befattningshavare, för vilka pensionsåldern antagits vara 62 år, övergå till andra befattningar med högre pensionsålder eller till enskild verksamhet och sålunda icke komma att avgå med pension vid nämnda ålder, synes det sannolikt, att den erforderliga försäkringsavgiftens medelvärde kommer att bli ungefär 10 procent.

I fråga om fördelningen av denna avgift på stat, huvudman och befattningshavare må anföras följande.

Enligt § 51 av den nya pensionsanstaltens reglemente erlägga ordinarie lärare vid folkskola, kommunal mellanskola, högre folkskola m. fl. en tjänstepensionsavgift av $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Samma avgift erlägges till dövstumlärares pensionsanstalt av ordinarie lärare vid folkhögskola, lantmannaskola m. fl. I anslutning härtill föreslå vi, att även nu ifrågavarande befattningshavares tjänstepensionsavgift sättes till $3\frac{1}{2}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Befattningshavaren kommer då att bestrida ungefär $\frac{1}{2}$ av tjänstepensionskostnaden, vilket står i överensstämmelse med vad som gäller för statstjänare samt för befattningshavare, som avses i kap. V av pensionsanstaltens reglemente (distriktsveterinärer m. fl.).

I fråga om huvudmännen för de befattningshavare, som avses i kap. IV av den nya pensionsanstaltens reglemente, gäller, att skoldistriktet äro befriade från avgifter, men övriga erlägga $6\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Detsamma gäller om huvudmännen för befattningshavare, som tillhöra dövstumlärares pensionsanstalt. Däremot erlägga huvudmännen för distriktsveterinärer endast $3\frac{1}{2}$ procent av tjänstepensionsunderlaget eller $\frac{1}{3}$ av den beräknade försäkringsavgiften.

I anslutning till sistnämnda bestämmelse föreslå vi, att även avgiften för nu ifrågavarande huvudmän bestämmes till ungefär $\frac{1}{3}$ av den beräknade försäkringsavgiften eller till $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Detta innebär alltså, att staten skulle åtaga sig ungefär $\frac{1}{3}$ av den beräknade kostnaden för denna pensionering.

Till stöd för detta förslag må här anföras följande.

I avgivna utlåtanden över förut omförmälda tidigare förslag hava hushållningssällskapen och föreningarna med styrka framhållit, att statens bidrag till pensioneringen borde sättas väsentligt högre, än där föreslagits. Och om dessa yrkanden yttrar statskontoret: »För egen del anser statskontoret vad i de inkomna yttrandena anförts till stöd för yrkandet på högre bidrag från statens sida till ifrågavarande pensionering vara värt beaktande. Ämbetsverket vill därför ifrågasätta, huruvida icke staten i detta fall liksom vid viss annan statsunderstödd pensionering skäligen bör åtaga sig ungefär $\frac{1}{3}$ av kostnaden.»

Detta bidrag av staten synes även väl motiverat med hänsyn till den utomordentliga vikt, som arbetet för höjandet av vår modernäring har för staten. Härtill kommer att de flesta av dessa huvudmän äro för fyllande av sina behov i främsta rummet beroende av att staten ger dem tillräckliga bidrag. Skulle staten giva mindre bidrag till pensionskostnaden, skulle detta sannolikt medföra ökade krav på statsbidrag till andra kostnader för verksamhetens bedrivande.

Det bör påpekas, att, om huvudmannens avgift sättes till $3\frac{1}{3}$ procent, innebär lantmannaskolornas överförande från dövstumlärares pensionsanstalt till den nya pensionsanstalten en sänkning av deras pensionsavgifter. Denna förmån torde emellertid vara väl behöflig för dessa skolor, vilka på grund av svårigheten att få nödiga bidrag från annat håll, särskilt från hushållningssällskapen, hava mycket svårt att skaffa sig nödiga medel till de stegrade utgifterna. Den av sistlidna års riksdag beviljade ökningen av statsanslagen har nämligen så gott som helt och hållet måst tagas i anspråk för höjning av lönerna till fastställda belopp.

Slutligen bör nämnas, att, då försäkringsavgiften ovan beräknats till ungefär 10 procent, grundar sig beräkningen på 4 procent räntefot. Blir räntefoten, såsom nu för lang tid framåt är sannolikt, högre, sjunker försäkringskostnaden. Om den

Pensionering av befattn.sh. hos hush.-sällsk.

nu beräknades efter 5 procent räntefot, skulle försäkringsavgiftens medeltal bliva endast ungefär 8 procent.

Vad angår familjepensionsavgiften, må följande anföras:

För nu ifrågavarande manliga befattningshavare är enligt verkställd beräkning den erforderliga familjepensionsavgiften ungefär 18 procent under tjänstetiden. Då enligt av riksdagen vid flera tillfällen hävdad princip statsbidrag icke bör lämnas till familjepensionerna, hava vi föreslagit denna familjepensionsavgift.

Emellertid hava de lärare vid lantmannaskolor, som äro delägare i dövtumlärarnes pensionsanstalt, redan rätt till familjepension enligt de nu föreslagna grunderna men mot en avgift, som enligt § 51 i den nya pensionsanstaltens reglemente utgör 13¹/₃ procent av familjepensionsunderlaget under tjänstetiden och 10 procent därefter. I följd härav föreslås i övergångsbestämmelserna, att lärare vid lantmannaskolor fortfarande skola erlägga på detta sätt bestämda familjepensionsavgifter, om de den 31 december 1920 voro delägare i dövtumlärarnas pensionsanstalt. De lantmannaskollärare, som anställas först efter nämnda dag, skola däremot erlägga en familjepensionsavgift av 18 procent under tjänstetiden, men ingen avgift efter dess slut.

För de kvinnliga befattningshavarna föreslås en familjepensionsavgift av 1 procent eller densamma som för folkskollärarinnor m. fl. Den är enligt beräkningen fullt tillräcklig.

Här må erinras om att enligt § 7 befattningshavares tjänstepensionsavgift skall minskas med den årsavgift, som enligt lagen om allmän pensionsförsäkring skall erläggas av den, som har en inkomst lika med tjänstepensionsunderlaget, ökat med hälften. Detta avdrag blir enligt nu gällande pensionsförsäkringslag 13 kronor. Att tjänstepensionen minskas på sätt, som svarar mot avgifternas minskning, stadgas i § 19.

Övergångsstadganden.

Enligt § 6 i de allmänna bestämmelserna kan reglementet under vissa villkor få retroaktiv giltighet för nytillträdande delägare. Detta medgivande är, såsom redan förut erinrats, av mycket stor betydelse för de befattningshavare, som denna utredning omfattar. Ett stort antal av dem hava redan nått så pass hög ålder, att en pension motsvarande endast avgifterna för deras återstående tjänstetid skulle bliva mycket obetydlig. Man torde därför också kunna förutsätta, att vederbörande huvudmän, om det blir dem möjligt, så gott som genomgående skola begagna sig av rätten att göra framställning om retroaktiv giltighet av reglementet för sina befattningshavare.

Med en sådan retroaktiv giltighet måste emellertid helt naturligt följa särskilda och i många fall stora engångskostnader, för varje befattningshavare desto större ju högre hans levnadsålder och antal tjänstår äro. I § 9 av reglementet äro allmänna regler för hur denna engångsavgift skall beräknas och erläggas fastställda. Enligt mom. 1 av denna paragraf skola huvudmännen, där ej i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna annorlunda stadgas, erlägga den engångsavgift, som pensionsanstalten bestämmer. I mom. 2 stadgas emellertid också, att huvudmannen må genom löneavdrag, som beräknas av pensionsanstalten, uttaga

ersättning av befattningshavaren för den del av engångsavgiften, som svarar mot de avgifter, som befattningshavaren själv skulle hava erlagt

Den möjlighet att erhålla hel eller åtminstone obetydligt avkortad pension, som nyss berörda bestämmelser erbjuda nuvarande tjänst innehavare, är, såsom redan erinrats, givetvis i ock för sig av stor betydelse. Direkt värde för befattningshavaren få dessa stadganden dock tydligen endast, om han och hans huvudman kunna uppfylla de för erhållande av denna förmån stadgade villkoren. Det torde därför också vara skäl till att här närmare undersöka i vad mån så kan tänkas vara fallet.

Av de i § 69 av de särskilda bestämmelserna för här ifrågakvarande befattningshavare upptagna huvudmännen torde åtminstone flertalet för närvarande ej disponera över större inkomster, än som oundgängligen behövas för deras absolut nödvändiga löpande utgifter. Allbekant är sålunda, att hushållningssällskapen under de senaste åren haft stora ekonomiska svårigheter och endast med tillhjälp av ökade statsbidrag anse sig kunna fullfölja sin verksamhet i dess nuvarande omfattning. Samma är förhållandet med lantbruksakademien och de statsunderstödda föreningarna, Sveriges utsädesförening och svenska mosskulturforeningen, samt kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län. Anslagen till dessa, som, oavsett de för nya ändamål avsedda, blott obetydligt höjts sedan kristidens början, kunna endast med största svårighet räcka till för de allra nödvändigaste utgifterna. Skogsvårdsstyrelsernas ekonomiska ställning är däremot jämförelsevis god. Det torde därför i allmänhet ej för dem bliva förenat med några större svårigheter att avsätta medel för den engångsavgift, varom här är fråga. Även om deras nuvarande inkomster redan äro helt eller huvudsakligen disponerade, bör en reglering av staten med hänsyn till ifrågakvarande behov låta sig genomföras. I åtskilliga fall förfoga också de förut omnämnda pensionskassorna över fonder, som enligt kassornas reglementen kunna användas som bidrag till täckande av engångsavgiften.

I fråga om de i § 69 c) anförda skolorna ställa sig förhållandena något olika. För de lantmannaskolor, vilkas lärare redan tillhöra dövstumläraernas pensionsanstalt, kräves enligt de allmänna bestämmelserna i den nya pensionsanstaltens reglemente engångsavgift endast i det fall, att detta reglemente skall anses hava varit gällande för tid, under vilken befattningshavaren icke haft rätt till tjänstårsberäkning enligt reglementet för den äldre anstalten. Denna engångsavgift blir därför ganska obetydlig. För övriga lantmannaskolor och lanthushållsskolorna kunna däremot engångsavgifterna enligt de allmänna bestämmelserna bliva så stora, att skolorna i regel ej disponera över tillräckliga medel för deras täckande.

Vad lantbruksskolorna angår, torde skolegendomens ägare, som har det ekonomiska ansvaret för skolan, i regel förfoga över tillräckliga medel för engångsavgiftens bestridande. Då denna avgift emellertid kan bliva mycket olika för olika skolor, och i vissa fall rätt betydande, synes det knappast vara riktigt, att egendomsägaren skall ensam betala engångsavgift för skolans föreståndare, om han icke själv är föreståndare.

Vid tvenne av de här ifrågakvarande trädgårdsskolorna, kungl. lantbruksakademiens och Alnarps, får enligt de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda villkoren för statsunderstödet, eventuellt överskott av verksamheten ej användas för annat ändamål än främjande av skolans verksamhet. Dessa båda skolor hava under de senare åren på grund av gynnsamma konjunkturen kommit i en god

ekonomisk ställning och torde nu sålunda även kunna disponera medel för den engångsavgift, som här kan ifrågakomma.

Rörande de övriga trädgårdsskolorna ävensom lantbruksskolorna, mejeri- och torvskolorna gäller i tillämpliga delar vad som anförts angående lantbruksskolorna och lantbruksskolorna.

Av det anförda frångår sålunda, att det för flertalet huvudmän torde bli mycket svårt att komma ut med den erforderliga engångsavgiften, även om denna fördelas på ett antal år. Minst lika stora bli emellertid uppenbarligen svårigheterna för befattningshavarna själva. På de redan före kristiden i allmänhet rätt knappt tilltagna lönerna hava dessa i regel endast erhållit ett ringa dyrtidstillägg, som betydligt understigit, vad befattningshavare i statens tjänst fått uppbära. Följaktligen har lönenas realvärde för de flesta sjunkit betydligt.

Svårigheten för befattningshavarna att själva erlægga sin engångsavgift har tydligen i hög grad ökats genom det uppskov med pensioneringens ordnande, som av förut nämnda anledningar skett. Dels har ju nämligen avgiften ökats betydligt och dels har befattningshavarnas ekonomiska ställning realiter i hög grad försämrats. Hade pensioneringen blivit ordnad tämligen snart efter sedan framställning därom för mer än ett tiotal år sedan gjordes, så hade flertalet befattningshavare, som ännu äro anställda, sannolikt kunnat erlægga för dem erforderlig engångsavgift, men för närvarande torde detta för flertalet av de äldre bli omöjligt.

På grund av dessa förhållanden är det tydligen mycket små utsikter för nuvarande äldre befattningshavare att kunna begagna sig av de möjligheter till erhållande av en tillfredsställande pension, som reglementet erbjuder, för såvitt ej staten direkt eller indirekt bidrager till större delen av engångsavgiften. Enligt vår mening föreligger också starka skäl för beviljandet av ett sådant bidrag i behövlig utsträckning. Dessa äldre befattningshavare hava utfört ett synnerligen betydelsefullt arbete i det allmänna tjänst. Det är till stor del tack vare deras ansträngningar, som vårt lands jordbruk nu intager sin relativt höga ståndpunkt. Utan deras resultatrika arbete, hade nöden och bristen i vårt land under de senast gångna åren säkerligen varit ännu större, än vad fallet varit. Då nu härtill kommer, att konsulenternas och lantbrukslärares m. fl:s arbete i regel fått utföras mot en relativt blygsam lön, som ej medgivit några nämnvärda besparingar, synes det vara en enkel gärd av rättvisa, att staten på ett tillräckligt verksam sätt bidrager till beredande av en tillfredsställande pension, jämväl för dessa äldre tjänstemän.

På grund av nu nämnda förhållanden hava vi ansett oss böra föreslå det i förslaget till särskilda bestämmelser upptagna övergångsstadgandet mom. 1. Den i detsamma angivna allmänna regeln innebär, att staten för de huvudmän, som i allmänhet ej förfoga över några fonder eller andra medel för ändamålet, påtager sig så stor del av engångsavgiften, som motsvarar såväl statens som huvudmannens andel av den årliga försäkringsavgiften för tjänstepension. Som ett ytterligare viktigt skäl för detta förslag må framhållas, att då nämnda huvudmäns inkomster till största delen utgöras av statsanslag, skulle ett stadgande om skyldighet för dem att erlægga engångsavgift blott leda till, att de för bestridande av denna måste söka förhöjda statsbidrag. Till följd därav finge staten sålunda i alla fall, fastän indirekt, bestrida dessa kostnader. Under sådana förhållanden torde det vara lämpligare, att staten direkt påtager sig ifrågavarande avgift.

Gent emot detta förslag kan möjligen erinras, att riksdagen genom sitt be-

slut angående engångsavgiften för kommunalt anställda veterinärer fastställt en annan princip med blott hälften så stort bidrag. Härvid är emellertid att märka, att landstingen, som i detta fall komma att svara för huvudmannens engångsavgift, intaga en helt annan ekonomisk ställning än hushållningssällskapen och övriga här avsedda huvudmän. På grund av sin beskattningsrätt hava nämligen landstingen möjlighet att skaffa de för ändamålet behöfliga medlen, vilket däremot, som redan framhållits, ingalunda är fallet med hushållningssällskapen m. fl.

Om vårt nu nämnda förslag godkännes, skulle alltså frågan om den del av engångsavgiften, som närmast kan anses tillhöra huvudmannen, bliva på ett för denne tillfredsställande sätt ordnad. Fortfarande står emellertid kvar svårigheten för befattningshavarna själva att erlægga sin andel av engångskostnaden. Enligt förut nämnda § 9 mom. 2 må denna av huvudmannen uttagas genom löneavdrag. På framställning av befattningshavaren kan dock pensionsanstalten helt eller delvis befria honom från dessa löneavdrag och minska huvudmannens engångsavgift med motsvarande belopp; härmed följer emellertid minskad pension.

Ehuru det från befattningshavarnas synpunkt givetvis skulle varit synnerligen önskvärt och på grund av förut omnämnda omständigheter möjligen också för svarligt, att staten helt eller delvis påtog sig även befattningshavarens engångsavgift, i den mån densamma motsvarar tjänstepension, ha vi dock ej ansett oss kunna framlägga förslag även därom, enär detta skulle allt för mycket strida mot hittills i liknande fall tillämpade principer. Det föreslagna övergångsstadgandet åsyftar emellertid också att underlätta erläggandet av befattningshavarens andel. I fall huvudmannen på föreslaget sätt befrias från sin andel av avgiften, torde det nämligen åtminstone i åtskilliga fall bliva möjligt för honom att helt eller delvis efterskänka den del, som han skulle äga rätt att uttaga av befattningshavaren medelst löneavdrag. Visserligen finnes, såsom redan framhållits, i regel inga medel för närvarande tillgängliga härför, men det torde ej vara omöjligt, åtminstone i vissa fall, att med tillhjälp av gåvomedel eller på annat sätt åstadkomma ett sådant bidrag till tjänstemännen för att bereda dem en tryggad ålderdom. Någon utsikt till att på detta sätt få till stånd så stora summor, att det skulle räcka till att bestrida såväl huvudmannens som befattningshavarens andel i engångsavgiften torde däremot i regel ej förefinnas.

Från ovan omnämnda allmänna regel äro undantagna befattningshavare hos de huvudmän, som på förut anförda skäl ansetts både kunna och böra bestrida någon del av engångsavgiften, nämligen skogsvårdsstyrelser samt vissa lantbruks- och trädgårdsskolor. Det för dessa föreslagna stadgandet överensstämmer till fullo med vad riksdagen redan beslutat i fråga om distriktsveterinärer. Någon mera utförlig motivering för detsamma torde sålunda ej vara nödig.

I mom. 3 föreslås en inskränkning i fråga om möjligheterna till erhållande av pensionsrätt för äldre befattningshavare. Att sådana efter anmälan erhålla pensionsrätt, även om de uppnått pensionsåldern, torde på grund av förut anförda skäl få anses rätt och billigt, under förutsättning nämligen, att de nedlagt åtminstone en avsevärd del av sitt arbete hos någon eller några av de huvudmän, som här ifrågakomma. Däremot torde ej en befattningshavare, som först vid hög ålder antagit en tjänst hos exempelvis ett hushållningssällskap, kunna framställa berättigade anspråk på att för denna tjänst också få uppbära pension. Någon sådan kan ej heller erhållas, om den föreslagna bestämmelsen godkännes.

Kostnadsberäkning.

Till slut må anföras vad genomförandet av den föreslagna pensioneringen beräknas kosta.

Som förut anförts är den efter 4 procent räntefot beräknade erforderliga försäkringsavgiften för tjänstepensionen i medeltal 10.9 procent av tjänstepensionsunderlaget. Då tjänstepensionsunderlagens summa för alla de befattningshavare, för vilka huvudmännen lämnat uppgifter, utgör ungefär 1,850,000 kronor, blir alltså dessa försäkringsavgifters summa ungefär 202,000 kronor om året.

Befattningshavares och huvudmäns tjänstepensionsavgifter uppgå tillsammans till ungefär 125,000 kronor om året.

Alltså skulle statens bidrag till tjänstepensionsavgifterna bli ungefär 77,000 kronor om året.

Men om, såsom 1919 års riksdag beslutat angående statens bidrag till folkskollärares m. fl.s pensionering, statens bidrag till tjänstepensionsavgifterna beräknas efter 5 procent räntefot i stället för efter 4 procent, blir statens bidrag till tjänstepensionsavgifterna endast ungefär 30,000 kronor om året.

De manliga befattningshavarnas familjepensionsavgifter komma att uppgå till ungefär 97,000 kronor om året och de kvinnliga befattningshavarnas till 1,000 kronor om året.

Varken huvudmännen eller staten lämnar något bidrag till familjepensioneringen.

Förutom dessa årsavgifter skola, såsom ovan anförts, vissa engångsavgifter erläggas för att förbättra de nuvarande befattningshavarnas pensionsrätt. Enligt de föreslagna bestämmelserna bli dessa engångsavgifter för tjänstepensionerna

för befattningshavarna	550,000 kronor,
» huvudmännen	175,000 »
» staten	1,600,000 »

För familjepensionerna erlägges hela engångsavgiften av de manliga befattningshavarna (för de kvinnliga erfordras ingen) och den utgör 460,000 kronor.

Som bekant utgår till statens anstalt för pensionering av folkskollärare statsbidrag ur två anslag nämligen:

<i>bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering, för år 1921 uppfört till</i>	5,000,000 kronor.
<i>pensionsavgifter till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., för år 1921 uppfört till</i>	3,225,000 »

Om, såsom de sakkunniga föreslagit, nu ifrågavarande befattningshavare få rätt att den 1 januari 1921 inträda i denna pensionsanstalt och om alla komme att begagna sig därav, skulle enligt ovan anförda beräkningar dessa båda anslag behöva ökas: det förra med 64,000 kronor, det senare med 30,000 kronor.

Emellertid är det icke möjligt, att alla de befattningar, som först efter reglering kunna förenas med pensionsrätt, skola kunna bliva reglerade under innevarande år. I följd härav minskas den för år 1921 erforderliga ökningen av dessa anslag, och torde den kunna sättas till hälften av ovan angivna belopp, vadan alltså för genomförande av vårt förslag erfordras följande ökning för år 1921 av ovannämnda anslag, nämligen

för det förra	32,000 kronor,
» » senare	15,000 »
